

HET BEELD VAN DE EERSTE INTERNATIONALE IN
DE BELGISCHE BURGERLIJKE PERS
(1865-1877)

door

Urbain VERMEULEN

Eerstaanwendend assistent bij het Rijksarchief Gent
Buitengewoon docent aan de K.U.L.

Aan de oorsprong van het beeld dat de burgerlijke pers (1) van

(1) Voor wat de Belgische pers en a fortiori de burgerlijke pers betreft volstaat het hier te verwijzen naar de talrijke repertoria en monografieën verschenen in de reeks "Bijdragen van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis" en naar de volgende bibliografieën: R. VAN EENOO & A.J. VERMEERSCH, *Bibliografisch repertorium van de Belgische pers, 1789-1914*, Leuven-Parijs, 1962 (I.C.H.G., Bijdragen 23) en ID., *Bibliografisch repertorium van de Belgische pers-Répertoire bibliographique de la presse belge, 1789-1914*, II, Leuven-Parijs, 1973 (I.C.H.G., Bijdragen-Cahiers 74). Hier volgt de alfabetische lijst van de gebruikte afkortingen van de persorganen waarnaar in dit artikel verwezen wordt met tussen haakjes de volledige titel, de plaats van uitgave, strekking en/of belang.

AF (*L'Avenir des Flandres*, Brugge, doctrinair), AO (*L'Ami de l'Ouvrier*, Brussel, katholiek), BC (*Beurzencourant*, Gent, onafhankelijk katholiek, vlaamsgezind), BP (*Le Bien Public*, Gent, één van de voornaamste ultramontaanse bladen van het land), BW (*Burgerwelzijn*, Brugge, neutraal met katholieke sympathieën), Cath (*Le Catholique*, Brussel, ultramontaans), CD (*La Cloche du Dimanche*, Brussel, onafhankelijk katholiek), Chron (*La Chronique*, Brussel, radicaal liberaal), CLB (*Le Constitutionnel du Limbourg belge*, Hasselt, liberaal-katholiek), CP (*Le Cercle Progressiste*, Gent, liberaal-progressistisch), Disc (*La Discussion*, Brussel, liberaal-progressistisch), EB (*L'Economiste belge*, Brussel, half-maandelijks blad zonder duidelijke politieke strekking), EBr (*L'Echo de Bruxelles*, Brussel, doctrinair), Em (*L'Emancipation*, Brussel, liberaal-katholiek), EP (*L'Echo du Parlement*, Brussel, woordvoerder van het doctrinarisme in de hoofdstad), Esc (*L'Escaut*, Antwerpen, onafhankelijk liberaal anti-doctrinair blad waarin de katholieke invloed toeneemt), Et (*L'Etoile*, Brussel, onafhankelijk liberaal), FB (*Fondsenblad*, Gent, opvolger van de *Beurzencourant*), FL (*La Flandre Libérale*, Gent, doctrinair, hevig anti-clericaal), FrB (*Le Franc de Bruges*, Brugge, ultramontaans), G (*La Gazette*, Brussel, doctrinair), GB (*Gazette van Brugge*, Brugge, liberaal-katholiek), GG (*Gazette van Gent*, Gent onpartijdig met liberale sympathieën), GM (*Genische Mercurius*, Gent, onpartijdig), GWV (*Godsdienstige Week van Vlaanderen*, Gent, ultramontaans, orgaan van het bisdom), HB (*Het Handelsblad*, Antwerpen, orgaan van de Meeting, belangrijkste Nederlandstalig blad van het land), HV (*De*

de Internationale (2) te zien geeft liggen de congressen die de

Huisvriend, Antwerpen, Meeting-gezind), IB (*L'Impartial de Bruges*, Brugge, liberaal maar evolueert in katholieke richting), Ind (*L'Indépendance belge*, Brussel, onafhankelijk liberaal, één van de belangrijkste zoniet de belangrijkste krant van het land), J (*La Journée*, Brussel, doctrinair), JA (*Le Journal d'Anvers*, Antwerpen, gematigd ultramontaans), JB (*Le Journal de Bruges*, Brugge, doctrinair), JBr (*Le Journal de Bruxelles*, Brussel, voornaamste liberaal-katholiek blad van het land), JG (*Le Journal de Gand*, Gent, doctrinair), JO (*Le Journal de l'Ouvrier*, Brussel, katholiek), J30 ('t Jaer 30, Brugge, ultramontaans), J70 ('t Jaer 70, Brugge, ultramontaans), KH (*De Koophandel*, Antwerpen, doctrinair), KZ (*De Katholieke Zondag*, Brugge, katholiek), Lb (*De Limburger*, Tongeren, onpartijdig), MD (*Le Messenger du Dimanche*, Brussel, liberaal-katholiek), Mon (*Le Moniteur belge*, Brussel, niet-officieel gedeelte, onpartijdig), NBC (*Nieuwe Beurzencourant*, Gent, opvolger van de *Beurzencourant*), NG (*Le Nouvelliste de Gand*, Gent, onafhankelijk-katholiek), Op (*L'Opinion*, Antwerpen, onafhankelijk liberaal), OP (*L'Office de Publicité*, Brussel, doctrinair), OPL (*De Onafhankelijke der Provincie Limburg*, Hasselt, liberaal-katholiek), Paix (*La Paix*, Brussel, onafhankelijk-katholiek, anti-militaristisch), Pat (*La Patrie*, Brugge, liberaal-katholiek), Préc (*Le Précurseur*, Antwerpen, doctrinair), R (*Het Recht*, Brugge, doctrinair), RZ (*Recht door Zee*, Antwerpen, liberaal, Vlaamsgezind), SG (*De Stad Gent*, Gent, doctrinair), SV (*De Standaard van Vlaenderen*, Brugge, liberaal-katholiek), VEB (*De Vlaamsche Evangeliebode*, Gent, protestants), VL (*Het Vlaemsche Land*, Gent, liberaal-katholiek), VLe (*De Vlaemsche Leeuw*, Gent, onafhankelijk-katholiek), W (*De Werkman*, Aalst, katholiek, voor arbeiderspubliek bestemd), WV (*De Westvlaming*, Brugge, doctrinair).

Daarnaast is er nog *Het Zondagsblad van Gent* (Gent, onpartijdig), *Den Reus* (Antwerpen, onpartijdig) en *La Vedette du Limbourg* (Tongeren, doctrinair).

(2) Aan de algemene geschiedenis der Internationale werden een groot aantal studies gewijd. Een quasi volledige bibliografie wordt gegeven in : M. RUBEL, *Bibliographie de la Première Internationale*. Cahiers de l'I.S.E.A., août 1964, pp. 249-275. De voornaamste recente werken zijn : J. BRAUNTHAL, *Geschichte der Internationale*, Bd I, Hannover, 1961, pp. 1-200; G.D.H. COLE, *A History of Socialist Thought*. Vol. II, *Marxism and Anarchism (1850-1890)*, London-New-York, 1957², pp. 88-236; H. COLLINS & C. ABRAMSKY, *Karl Marx and the British Labour Movement. Years of the First International*, Londen, 1965; W.Z. FOSTER, *History of the three Internationals. The world socialist and communist movement from 1848*, New-York, 1955, pp. 1-131; J. FREYMOND & M. MOLNAR, *The Rise and Fall of the First International, The Revolutionary Internationals, 1864-1943*, ed. by M. DRACHKOVITCH, Stanford-London, 1966, pp. 3-35; J.M. KRIWOGUS & S.M. STETZKEWITSCH, *Abriss der Geschichte der I. und II. Internationale*, Berlin, 1960; L. VALIANI, *Storia del Movimento Socialista. Della prima alla Seconda Internazionale, 1872-1889*, Movimento Operaio, II, 1954, pp. 177-247. Oudere werken zijn : J. GUILLAUME, *Le Collectivisme de l'Internationale*, Neuchâtel, 1904; ID., *Karl Marx pangermaniste et l'Association internationale des travailleurs de 1864 à 1870*, Paris, 1915; ID., *L'Internationale. Documents et souvenirs*, 4 vol., Paris, 1905-1910; E. LASKINE, *L'Internationale et le pangermanisme*, Paris, 1916;

Internationale in 1866, 1867, 1868 en 1869 respectievelijk te Genève, Lausanne, Brussel en Bazel gehouden heeft.

Het zijn de indrukken die deze congressen bij de pers hebben nagelaten die het beeld dat zij zich van de Internationale gevormd heeft, bepaald hebben.

Zoals wij in een ander artikel zullen pogen aan te tonen werden deze congressen, inzonderheid de sociale en economische leerstelsels die er werden naar voren gebracht, uiterst negatief beoordeeld. Het gevolg daarvan is dat ook de Internationale als vereniging, dat haar activiteiten, leiders en opvattingen in scherpe bewoordingen werden aangevallen.

In de interpretatie die de pers in haar informatie over de Internationale geeft komen een hele reeks denkbeelden voor die steeds terugkeren en toelaten het beeld te bepalen dat de burgerlijke pers zich van de Internationale heeft gevormd.

Een constatacie die zich opdringt is dat de pers in haar informatieve en interpretatieve artikels over de Internationale geen verantwoording geeft van de opinie die zij over de Internationale verspreidt. Bewijsmateriaal op grond waarvan de pers besluiten trekt, die de componenten zijn van het algemeen beeld, wordt niet aangetroffen. Alleen de besluiten komen in de pers.

Het is in hoofdzaak naar aanleiding van meetings, stakingen, betogingen en onlusten, die allemaal vrij frekwent voorkomen in de periode 1865-1877, dat de pers een oordeel over de Internationale

G. JAECKH, *Die Internationale*, Leipzig 1904; J. PUECH, *Le proudhonisme dans l'Association internationale des travailleurs*, Paris, 1907. Eigentijdse literatuur : E. FRIBOURG, *L'Association internationale des travailleurs*, Paris, 1871; B. MALON, *L'Internationale, son histoire et ses principes*, Lyon, 1872; O. TESTUT, *L'Internationale*, Versailles-Paris, 1871; ID., *L'Internationale et le Jacobinisme au ban de l'Europe*, 2 vol., Paris, 1872²; E. VILLETARD, *Histoire de l'Internationale*, Paris, 1872; R. MEYER, *Der Emancipationskampf des vierten Standes*, 2 Bd., Berlin, 1874-1875. - De minuten van de zittingen van de Algemene Raad te Londen zijn uitgegeven tot 1872 : *The General Council of the First International. I. 1864-1866. The London Conference. Minutes, II. 1866-1868. Minutes, III. 1868-1870. Minutes, 1870-1871. Minutes IV, 1871-1872. Minutes V.* Moscow, Institute of Marxism-Leninism of the CC, C.P.S.U., s.d. - De verslagen van de congressen van Genève, Lausanne, Brussel, Bazel en Den Haag en van de conferentie te Londen en van de daar ingediende rapporten zijn gepubliceerd in *La Première Internationale. Recueil de documents publié sous la direction de Jacques Freymond*, 4 vol., Genève, 1962-1971 (Publications de l'Institut universitaire de Hautes Etudes Internationales, XXXIX, XLVIII). - Voor de uitgaven van de Internationale zie : *Répertoire international des Sources pour l'étude des mouvements sociaux aux XIXe et XXe siècles. La Première Internationale. Périodiques. Imprimés. 1864-1877*, 3 vol., Paris, 1958-1963.

uitspreekt.

De berichtgeving die de pers aan de internationalistische activiteiten wijdt is vrij stereotiep. Nochtans moeten een aantal thema's onderscheiden worden.

Zeer belangrijk voor het ontstaan van deze steeds terugkerende thema's zijn de stakingsgolf in Wallonië in april 1869 (3) en de Commune van Parijs (4) in 1871 geweest.

Door de stakingen in Seraing en in de Borinage, waarover zeer veel informatie in de Belgische pers verschijnt, wordt de burgerij geconfronteerd met een massabeweging die haar met verstomming slaat en verschrikt. De burgerlijke pers schrijft de stakingen toe aan de Internationale, ziet er een grootscheepse toepassing in van de internationalistische opvattingen als actiemiddel van het proletariaat tegen het patronaat en beschouwt ze als een groots opgevatte en georganiseerde weerstand tegen de patroons en het kapitaal. Ter gelegenheid van deze stakingen worden een groot aantal beschuldigingen voor het eerst geformuleerd, beschuldigingen die nadien ook in andere verbanden talrijke malen herhaald worden.

Een ander feit dat op de burgerij een grote indruk maakt en hen een panische angst inboezemt is de Commune. Ook deze roept in de burgerlijke pers heel wat nieuwe thema's in het leven. In die thema's wordt in de eerste plaats het gewelddadig en misdadig karakter van de Internationale in het licht gesteld. Dit vindt zijn oorzaak in het feit dat men de Commune beschouwt als een vrucht van de Internationale en dat bepaalde daden van de Commune zeer beklemtoond worden, zoals het in brand steken van gebouwen, het fusilleren van Mgr. Darboy, aartsbisschop van Parijs, van de generaals

(3) Zie voor de staking in Seraing : L. LINOTTE, *Les manifestations et les grèves dans la province de Liège de 1831 à 1914*, Leuven-Paris, 1964 (C.I.H.C., Cahiers 34), pp. 13-16 en voor de staking in de Borinage : L. HENNAUX-DEPOOTER, *Misères et luttes sociales dans le Hainaut*, Bruxelles, 1959, pp. 182-195.

(4) Voor de Commune : een zeer uitvoerige bibliografie voor de geschiedenis van de Commune in : J. ROUGERIE & G. HAUPT, "Bibliographie de la Commune de 1871", *Le Mouvement Social*, 1961, 37, pp. 70-92; 1962, 38, pp. 51-82. Voor de ideologie der Commune : H. KOECHLIN, *Die Pariser Commune von 1871 im Bewusstsein ihrer Anhänger*, Basel, 1950; voor de sociale en politieke structuur der Commune : G.H.H. COLE, *A History of Socialist Thought. Marxism and Anarchism, 1850-1890*, London, 1954, pp. 134-173. Zie ook J. BRAUNTHAL, *op.cit.*, pp. 160-166 en N. LUKIN, "Protokolle des Generalrats der Internationalen Arbeiter-Assoziation als Quelle für die Geschichte der Pariser Kommune", *Unter dem Banner der Marxismus*, VI, 1932, 1, pp. 79-105. Voor de meest recente literatuur : J. ROUGERIE, *Paris libre*, Paris, 1967; J. BRUHAT, J. DAUTRY & E. TERSEN, *La Commune de 1871*, Paris, 1970² en 1871. *Jalons pour une histoire de la Commune de Paris* préparé sous la direction de J. Rougerie avec la collaboration de T. Haan, G. Haupt et M. Molnar, Assen, 1973.

Thomas en Leconte, het omverwerpen van de Vendôme-zuil en van het standbeeld van Napoleon I. Het aandeel dat de pers de Internationale in de Commune toeschrijft is overdreven, maar de Internationale doet niets om zich vrij te pleiten van het onhistorisch aandeel dat de pers haar geeft in de gebeurtenissen te Parijs, integendeel, zij laat niet na herhaaldelijk haar sympathie te betuigen voor de Commune die zij aanziet als één van de idealen van de Internationale. Dit verwrongen beeld is er de oorzaak van dat men de Internationale een grotere macht en invloed is gaan toeschrijven dan zij in feite had, een vals beeld waarvan alleen de Internationale wist dat het vals was en waarvan zij dacht te zullen kunnen profiteren.

Dikwijls legt de pers er de nadruk op dat de Internationale zeer bedrijvig is en zowel in België als in het buitenland een intense propaganda voert (5). Telkenmale worden daarbij een reeks verdachtmakingen en beschuldigingen voor de geest geroepen.

Een eerste verdachtmaking heeft betrekking op het gebruik dat gemaakt wordt van de gelden waarover de Internationale beschikt en die voortkomen van de lidgelden die de arbeiders aan de Internationale betalen. Zonder expliciet te beweren dat het in de zakken der leiders verdwijnt wordt toch gezegd dat de bestemming van het geld niet goed gekend is en dat niet veel geweten is over de wijze waarop de fondsen beheerd worden (6).

Andere verdachtmakingen hebben betrekking op de activiteiten van de Internationale.

De pers zegt een aantal malen dat de activiteiten van de Internationale aanleiding kunnen geven tot het aanwenden van geweld of het ontstaan van gewelddadigheden kan in de hand werken (7), zodat voor wanordelijkheden moet gevreesd worden. Wanneer ergens gewelddaden gebeurd zijn vraagt de pers zich af of het niet mogelijk is dat de Internationale er voor iets tussen zit (8). Ten slotte wordt er wel eens op gewezen dat wanneer er tijdens stakingen nog geen geweld is gebruikt geworden, dit wel zou kunnen

(5) JA, 13.4.1869, 11.1.1870, 16.2.1870, 19.10.1871, 25.10.1871; HB, 6.1.1870, 8.8.1872; BP, 26.1.1870, 23.5.1870, 16.6.1871, 20.6.1871, 24.3.1872, 25.3.1874, 21.10.1876; EBr, 27.1.1870, 10.9.1871, 9.11.1872; Pat, 16.2.1870, 9.9.1871; JB, 21.4.1870; FB, 30.4.1870, 26/27.6.1871; EP, 10.5.1871, 4.7.1871; Préc, 8.6.1871; IB, 27.6.1871; VL, 15.7.1871, 16.7.1871, 16.9.1871; GM, 22.7.1871, 26.3.1873, 1/2.9.1873; GWV, 28.7.1871, 15.3.1872, 24.4.1874; JBr, 3.9.1871; NG, 8.9.1871; SG, 9.9.1871, 21/22.12.1874; Lb, 30.9.1871; Op, 11.9.1872; OP, 21.5.1873; CD, 25.4.1875.

(6) Op, 24/25.4.1869, 24.1.1870; EP, 24.1.1870; JB, 25.1.1870.

(7) Et, 21.6.1870, 22.6.1870; EP, 22.6.1870; JG, 30.1.1871; GG, 29.3.1871; VL, 10.6.1871.

(8) J70, 13.8.1871; GM, 26/27.2.1873.

veranderen en een einde zou kunnen gesteld worden aan het vreedzaam en rustig karakter van de staking vermits er internationalisten in de buurt zijn (9). In verband met een mijnwerkersstaking te Haine-Saint-Paul nemen "L'Echo du Parlement" en de "Précurseur" op 8 juni 1870 uit de "Hainaut" de volgende bemerking betreffende de stakers over :

"Ils restent calmes; cependant le bruit court que des agents de l'Internationale rôdent dans les environs du charbonnage".

"t Jaer 70" neemt op 13 augustus 1871 uit de Parijse "Figaro" een artikel over waarin, in verband met een moordpoging waarvan de pastoor van de Sint-Pietersparochie van Parijs het slachtoffer was, de volgende vraag gesteld wordt :

"Zou de Internationale geen gemeens hebben met die moordpoginge ?"

De beschuldigingen daarentegen die door de pers naar aanleiding van bepaalde activiteiten aan het adres van de Internationale geuit worden, zijn veelvuldiger en veel meer verscheiden.

Een eerste reeks beschuldigingen heeft betrekking op de actie die de Internationale tegen de bestaande orde onderneemt. Zo zegt de pers van de Internationale dat zij een sociale ramp voorbereidt (10), of dat zij het op de sociale orde gemunt heeft (11), of dat zij de sociale orde bedreigt (12). De pers beklemtoont ook dat zij de arbeiders ophitst tegen elk van de grondslagen van die sociale orde, zoals het kapitaal, de eigendom, de patroons en de bezitters (13), het gezag, het koninkdom (14) en de godsdienst (15).

Daarnaast zijn er nog andere beschuldigingen die de Internationale teffen : "zij verworpt, zij verbeurt de vrijheid, om een nieuw schrikbewind in te huldigen" (16), "qui met en danger les

(9) EP, 8.6.1870; Préc, 8.6.1870; SG, 9.6.1870; GG, 10.6.1870.

(10) JA, 13.4.1869.

(11) JG, 17.4.1869.

(12) JA, 16.9.1871; OPL, 24.9.1871.

(13) Préc, 3.2.1869; Mon, 5.2.1869; VL, 5/6.4.1869; BC, 8.4.1869; EBr, 13.4.1869; JB, 15.4.1869, 17.4.1869, 19.2.1870; JG, 17.4.1869; LbM, 25.3.1871; GM, 14.4.1871; KZ, 22.7.1871; GWV, 24.4.1874; CP, 20.4.1875; OPL, 14.1.1876; CLB, 14.1.1876.

(14) OPL, 14.1.1876.

(15) KZ, 22.7.1871; SV, 14.10.1871; CLP, 14.1.1876; GWV, 24.3.1876; J70, 25.3.1876.

(16) FB, 26/27.6.1871.

institutions, les richesses publiques et qui peut un jour ou l'autre plonger l'Europe dans l'abîme" (17), "zij kweekt die priestermoordenaars en kerkaftbranders" (18), "met den godsdienst randen zij tevens den staat aan" (19), "zij werkt om de tronen en de altaren te doen verdwijnen" (20), "qui met tout en oeuvre pour renverser l'ordre politique et social" (21), "predikt de gelijkheid van fortuin" (22), "breekt de banden van overheid, die de verschillende standen der samenleving aan elkander hechten" (23). Deze algemeen gehouden beschuldigingen zijn niet de enige. De burgerlijke pers specificceert ook.

Vooreerst legt ze de nadruk op het feit dat de Internationale troebelen veroorzaakt, aanstoot tot het verwekken van troebelen en wanordelijkheden en van alles gebruik maakt om onlusten te doen ontstaan (24).

"L'Opinion" schrijft op 17 februari 1870 o.m. :

"...Il s'agit d'une société qui a fomenté déjà dans le pays tant de troubles, et même de conflits sanglants".

Na de Commune wordt meer beklemtoond dat de Internationale tot opstand en oproer aanzet (25). "L'Emancipation" bvb. zegt op 31 juli 1873 :

"...tandisque l'Internationale façonne l'esprit du travailleur à la résistance, à la révoluion et l'anarchie...".

Op 1 mei 1874 constateert de "Constitutionnel du Limbourg belge" :

(17) Chron, 5.9.1871.

(18) J70, 9.9.1871.

(19) J70, 9.9.1871.

(20) OPL, 18.10.1871.

(21) EP, 11.9.1872.

(22) GWV, 5.1.1877.

(23) GWV, 5.1.1877.

(24) Et, 11.4.1869, 20.4.1870, 22.5.1870; EP, 17.4.1869, 24.1.1870, 21.6.1870, 22.6.1870; Op, 10.5.1869, 17.2.1870, 21.6.1870; Cath, 17.4.1869; JBr, 18.4.1869, 27.3.1871, Préc, 3.5.1869, 3.5.1871; JB, 25.1.1870; JG, 5.2.1870; GWV, 13.5.1870; GB, 27.7.1870; SV, 16.3.1871; GG, 18.3.1871, 13.4.1871; EBr, 4.5.1871; Ind, 20/21.6.1871.

(25) GM, 14.4.1871; KH, 5.5.1871; EP, 5.5.1871; GWV, 19.5.1871, 24.4.1874; KZ, 22.5.1871; IB, 22.6.1871; JBr, 6.9.1871; FrB, 9.9.1871; Et, 9.10.1871; GB, 7.2.1872; HB, 25.3.1873; HV, 26.4.1873; OPL, 21.5.1873; Em, 31.7.1873; BP, 14.1.1874; CP, 20.4.1874; CLB, 1.5.1874; SG, 21/22.12.1874; SV, 4.1.1876.

"...et ses organes prêchent la révolte et l'insurrection avec un rare cynisme".

Het gebeurt ook dat gezegd wordt dat bij eventuele onlusten, de internationalisten niet vreemd zijn aan het oproer (26). Na de Commune ook wordt meerdere malen gewezen op het feit dat de Internationale aanzet tot gewelddaden met een misdadig karakter en dat het in haar bedoeling ligt elders in Europa overal Communes te vestigen (27). Zo beweert de "Journal d'Anvers" op 9 juni 1871 :

"Dès maintenant même elle prépare de nouvelles armes et elle conspire au grand jour contre la société".

De "Gentsche Mercurius" van zijn kant schrijft op 20 augustus 1871 :

"Alleen de Internationale verloochent zich niet : zij bekent openlijk door hare proclamatie, dat zij zal blijven moorden, zal blijven branden".

Uit dit alles vloeit voort dat de internationalisten geweldplegers zijn en zelfs misdadigers (28). Dit blijkt vooral in verband met twee feiten : de Commune en het aandeel van de internationalisten in de Spaanse burgeroorlog (29). Vrijwel uitsluitend de katholieke pers vestigt hier de aandacht op.

(26) Et, 21.6.1870, 1.6.1871, 27.10.1871; GG, 8.9.1870; EP, 19.6.1871; FB, 21.6.1871; HB, 30.6.1871, 14.6.1872; OPL, 5.7.1871; G, 15.6.1872.

(27) HB, 3.6.1871; JA, 9.6.1871; VLe, 11.6.1871; IB, 16.6.1871, 10.11.1871; EP, 19.6.1871; FB, 19/20.6.1871; SG, 22.6.1871; VL, 10/11.7.1871, 4.8.1871; JBr, 12/13.7.1871; Pat, 3.8.1871, 10.8.1871; J, 17.8.1871; BP, 18.8.1871; GM, 20.8.1871; OPL, 23.8.1871; Ind, 1.11.1871; GG, 19.6.1873; AO, 13.2.1876.

(28) Et, 13.4.1869; SG, 13.4.1869, 17.6.1870; JG, 14.4.1869; Mon, 17.4.1869; Ind, 17.4.1869, 14.8.1869; Op, 14/15.8.1869; HB, 14.8.1869; EBr, 3.12.1869; GG, 9.1.1870; EP, 29.4.1870; BP, 25.6.1870; GWV, 15.7.1870; NBC, 4.10.1870.

(29) JB, 8.9.1871, 7.3.1873, 19.3.1873, 7.5.1873; Ind, 17.10.1871; VL, 19.10.1871, 21.12.1871, 8.2.1872, 17.11.1872, 24/25.2.1873; OPL, 21.10.1871; EP, 25.10.1871, 10.4.1877; VLe, 5.11.1871, 19.11.1871, 20.7.1873; SV, 21.12.1871; GM, 3.3.1872, 1/2.9.1873; BP, 29.3.1872, 25.7.1873, 17.4.1874, 18.11.1874, 4.5.1877; EBr, 8.1.1873; BW, 8.3.1873, 24.9.1873; HB, 20.3.1873, 25.3.1873, 3/4.8.1873, 4.6.1874; HV, 22.3.1873, 26.4.1873, 9.7.1873, 23.7.1873, 24.9.1873; SV, 3.5.1873; SG, 16/17.6.1873, 24.7.1873; GG, 19.6.1873, 18.11.1874; Pat, 18.7.1873, 21.11.1874; W, 1.8.1873; GB, 6.8.1873, 12.5.1875.

In een aantal artikels wordt ook melding gemaakt van het feit dat internationalisten bij hun aanhouding in het bezit waren van vuurwapens of van aanwijzingen om bommen te maken (30).

Herhaaldelijk ook wordt beweerd dat de propagande der Internationale grote verwoestingen aanricht en voor de arbeiders ellende meebrengt (31). De "Journal de Gand" neemt op 14 april 1869 en de "Journal de Bruges" op 15 april uit "L'Organe de Namur" de volgende constataatie over :

"Partout le passage de ces émissaires sinistres est semé de malheurs et de ruines. Toutes les localités visitées par ces messagers de la guerre civile ont actuellement à déplorer la mort de quelques ouvriers, et la misère, le désespoir de veuves et d'orphelins, dont les époux et les pères sont tombés victimes d'un fatal aveuglement."

Sprekend over de Internationale zegt "De Godsdienstige Week van Vlaanderen" op 19 mei 1871 :

"Overal waar die sekte den voet heeft gedrukt laat zij sporen van verwoesting, van ellende en ongelukken na".

De actie die de Internationale voert te midden van de arbeiders wordt in de burgerlijke pers voorgesteld in de vorm van beschuldigingen en verwijten die duidelijk wijzen op het rampzalig en onheilvol karakter dat deze actie heeft, actie die nadelig is voor de werklieden en in strijd met hun belangen. Meer concreet zegt de pers dat de Internationale of haar leiders de arbeiders ophitst (32), hen naar opstand leidt of er toe aanzet (33), hen tot het niet naleven van de wet aanspoort (34), hen opruipt tegen de andere standen van de maatschappij (35), hen o.a. door valse beloften bedriegt (36), hen

(30) SG, 17.6.1870; HB, 23.6.1871, 24.6.1871; EP, 25.10.1871.

(31) JG, 14.4.1869; JB, 15.4.1869; IB, 28.4.1869; Préc, 3.5.1869; GWV, 19.5.1871; FB, 27.5.1871; J70, 9.9.1871; BW, 16.3.1873.

(32) JA, 13.4.1869; JB, 15.4.1869; Et, 3.12.1869, 4.5.1871, 5.5.1871; HB, 6.1.1870, 11.1.1870, 24.5.1870, 3.5.1871, 9.5.1871; JBr, 3.5.1871; SV, 6.5.1871, 19.10.1871; Pat, 6.9.1871; VL, 18.10.1871, 22.10.1871; AO, 13.2.1876.

(33) JB, 21.4.1870; HB, 24.5.1870; BP, 3.5.1871; Pat, 4.5.1871; OPL, 7.5.1871; GG, 20.1.1872.

(34) Et, 22.6.1870.

(35) VEB, 1.3.1870.

(36) JB, 5.2.1869; Et, 11.4.1869; EBr, 14.4.1869, 28.4.1869; JB, 18.4.1869; EP, 20.4.1869; 28.10.1870, 4.10.1871, 18.10.1871; IB, 28.4.1869; JG, 28.10.1870; GM, 14.4.1871; OPL, 17.5.1871; NG, 7.10.1871; JA, 26.1.1872; FB, 27.7.1872; W, 1.8.1873; GWV, 24.4.1874.

misleidt of verleidt (37), hen uitbuit (38) en besteelt (39), hun geld afbedelt (40) en de vlucht neemt met de kas der lidgelden (41), het onheil der arbeiders betracht (42), hen naar de ellende jaagt (43) en naar de afgrond leidt (44), hen werk ontnemt (45) en hun vrijheid aantast (46).

Andere beschuldigingen betreffende de actie der Internationale ten overstaan van de werklieden zijn als volgt geformuleerd : "Des orateurs, toujours les mêmes, soufflent dans le coeur des classes laborieuses tout ce que la haine, l'envie, la souffrance peuvent allumer de mauvaises passions" (47), "De Internationale stookt op, hitst aen, zij verwekt haet, zij verdeelt de verbetering van het lot des werkmans" (48), "les meneurs ambitieux qui exploitaient à leur profit les travailleurs et les lançaient aveuglement dans le tourbillon des luttes politiques sous prétexte de servir la cause du prolétariat" (49), "die den Werkman de hand toereikt om hem in bloed en slijk te versmachten" (50), "on lui souffle le plus grand nombre d'idées fausses. On l'habitue à exiger l'impossible, à nier tout droit, toute règle, toute loi quand elle contrarie ses prétentions et ses rancunes. C'est ainsi que l'on prépare la destruction de la société" (51).

Enkele malen ook constateert de pers dat de leiders der Internationale, dit zijn in dit geval, de sprekers van de meetings, na de arbeiders tot staking of opstand te hebben aangezet, zich terugtrekken of er de verantwoordelijkheid voor van de hand wijzen. Duidelijk wordt hier gesuggereerd dat de leiders lafaards zijn.

"L'Echo du Parlement" beweert op 11 januari 1870 samen met enkele andere bladen in verband met de meeting die te Luik op 9 januari gehouden werd over de vertegenwoordiging van de arbeid (52) :

(37) GG, 9.5.1869; EP, 11.1.1870, 24.1.1870; JB, 25.1.1870, 9.2.1870; OPL, 3.5.1871; KH, 2.7.1873.

(38) JA, 26.1.1872.

(39) JB, 5.2.1869; EBr, 14.4.1869; Op, 29.4.1869; W, 13.9.1872.

(40) Et, 9.10.1871; RZ, 5.1.1873.

(41) HB, 11.10.1871; FB, 10.12.1871; GB, 11.12.1871.

(42) VL, 2.2.1870.

(43) IB, 30.4.1869; HB, 9.5.1871; BP, 9.10.1871; W, 13.9.1872.

(44) Em, 31.7.1873.

(45) JC, 7.3.1869; EP, 24.1.1870.

(46) JC, 10.1.1869; EP, 10.1.1869, 24.1.1870; Pat, 11/12.1.1869; GG, 24/25.4.1871; Et, 9.10.1871.

(47) EP, 11.1.1870; EBr, 11.1.1870.

(48) VL, 18.10.1871; SV, 19.10.1871.

(49) EP, 8.11.1871.

(50) W, 8.11.1872.

(51) JA, 16.12.1872.

(52) EP, 11.1.1870; EBr, 11.1.1870.

“et quand ceux-ci, égarés, commettent des excès et rendent une répression nécessaire, on voit les véritables instigateurs des désordres en décliner hypocritement la responsabilité et se tenir soigneusement à l’abri des rigeurs qu’ils ont rendues inévitables.”

Op 21 april schrijft de “Journal de Bruges” :

“Ils poussent ainsi les travailleurs à la révolte. Cependant, quand la mitraille parle contre les malheureux, égarés par les discours incendiaires, qui ne se montre pas et se tait ? Ce sont les orateurs de l’Internationale ! Ce n’est pas eux que les balles atteignent; mais quand le feu a cessé, les renards reparassent et crient vengeance.”

Belangrijke gelegenheden voor de burgerlijke pers om de strekkingen van de Internationale weer te geven en haar actie te brandmerken zijn de meetings en stakingen.

Het gebeurt niet altijd dat de pers de inhoud van de uitgesproken redevoeringen weergeeft; meestal wordt de inhoud van de toespraken summier meegedeeld en worden zij gekarakteriseerd als aanvallen tegen de eigendom, het kapitaal, de kapitalisten, de patroons (53), tegen de gezagsdragers en de overheid (54), tegen de kerk en de clerus (55), in één woord tegen wat de burgerlijke pers de grondslagen van de bestaande sociale orde noemt. Deze redevoeringen worden bestempeld als “excitations déplorables” (56), “menaces révolutionnaires” (57), “odieuses excitations” (58), “excitations violentes” (59), “absurdités” (60), “ineptes déclamations” (61).

Aangaande meetings die gehouden worden aan de vooravond van het uitbreken van stakingen of tijdens stakingen wordt gezegd dat de leiders de arbeiders tot stakingen aanzetten of hen ertoe aansporen de staking verder te zetten (62). Ten slotte deelt de pers ook mee dat op sommige meetings gehandeld wordt over het doel

(53) EP, 10.6.1868; HB, 18.12.1869; BP, 19.12.1869; Préc, 14.2.1870, 4.3.1870; JG, 15.2.1870; Op, 4.3.1870; VL, 27.4.1871; J70, 29.4.1871; FB, 15.8.1872; Pat, 17.4.1873; WV, 19.4.1873; W, 25.4.1873.

(54) EBr, 2.7.1869; Préc, 4.5.1869; EP, 11.1.1870; EBr, 11.1.1870; Et, 20.4.1870; Pat, 17.4.1873; 1.8.1873; WV, 19.4.1873; W, 25.4.1873.

(55) Préc, 14.2.1870; SG, 15.2.1870; CD, 3.8.1871; FB, 6.10.1871, 15.8.1872; HB, 6.10.1871; Pat, 31.8.1871, 17.4.1873, 1.8.1873; WV, 19.4.1873; Em, 31.7.1873.

(56) EP, 10.6.1868.

(57) BP, 11.6.1868.

(58) Préc, 13.4.1869.

(59) Ind, 17.4.1869.

(60) EP, 11.1.1870; EBr, 11.1.1870.

(61) BP, 22.4.1873.

(62) JB, 18.4.1869; BP, 10.10.1871; NG, 10.10.1871; JA, 25.1.1872; Préc, 5.4.1872; HB, 14.8.1872.

van de Internationale, of over speciale onderwerpen zoals de vertegenwoordiging van de arbeid (63) of de hulpkassen en dat de arbeiders ertoe aangespoord worden zich lid te laten maken van de Internationale.

“L’Echo du Parlement” neemt op 10 juni uit “La Meuse” een verslag over betreffende een te Luik gehouden meeting. Na de algemene lijn van elke toespraak gegeven te hebben, wordt als volgt besloten :

“Ce rapide aperçu suffit pour faire comprendre l’esprit qui animait tous ces discours. De vieilles idées, cent fois réfutées, sur les rapports du capital et du travail, de violents attaques contre la propriété, contre les industriels, contre ceux de Charleroi surtout, la justification des grèves et des émeutes, des excitations déplorables, voilà le fond de tous ces discours...”

“De Godsdienstige Week van Vlaanderen” schrijft op 13 oktober 1871 over te Gent gehouden meetings waarop vooral vreemde sprekers het woord voerden :

“In hunne aanspraken vallen zij uit tegen het kapitaal, de rijken, den godsdienst, de bisschoppen, priesters en al wat heilig is”.

Naast de meetings zijn er de stakingen waarvan de burgerlijke pers gretig gebruik maakt om haar pijlen op de Internationale af te schieten en een nieuwe voorraad beschuldigingen aan te spreken. Om deze in hun juist daglicht te zien moet eerst bepaald worden hoe de pers staat tegenover de stakingen in se.

Tegenover de stakingen staat de pers verdeeld. Sommige bladen beschouwen de stakingen als toegelaten maar ontzeggen de arbeiders toch de pretentie hun voorwaarden aan de patroons op te leggen (64). Voor andere zijn de stakingen, en ook de lock-outs, ongeoorloofde drukkingsmiddelen die onder geen beding mogen geduld worden (65).

Dit verschil van mening belet echter niet dat de pers over het algemeen de opvatting is toegedaan dat de stakingen niet gerechtvaardigd zijn ofwel omdat de lonen hoog genoeg zijn (66) ofwel omdat de arbeiders niet te klagen hadden over hun patroons (67).

(63) EP, 11.1.1870; EBr, 11.1.1870; BP, 11.1.1870; Ind, 11.1.1870; HB, 11.1.1870; NG, 11.1.1870; Préc, 11.1.1870; JBr, 12.1.1870; Pat, 12.1.1870, 13.1.1870; JA, 12.1.1870.

(64) JG, 27.4.1868; EP, 6.1.1869.

(65) Préc, 1.2.1869.

(66) Op, 12.4.1869, 17/18.4.1869; EBr, 13.4.1869; JBr, 25.4.1869.

(67) Préc, 18.4.1869; 5.2.1870; EBr, 24.1.1870; JBr, 28.1.1870; JG, 6.2.1870.

Anderzijds is de pers ervan overtuigd dat de stakingen geen baat bijbrengen voor de arbeiders en dus nutteloos zijn en, wat meer is, rampzalig zijn voor de arbeiders omdat zij door het derven van hun loon nog in een ellendigere toestand verzeild geraken dan die waaraan zij hopen te verhelpen door in staking te gaan (68).

Wanneer de werklieden menen dat iets in hun toestand kan verbeterd worden moeten zij niet in staking gaan maar trachten hun verzuchtingen op vriendschappelijke wijze door de patroons te doen aanvaarden (69), vertrouwen hebben in hun patroons tot wie zij zich rechtstreeks en zonder tussenpersoon moeten wenden (70) of zich naar de journalisten begeven die hun eisen, wanneer deze gerechtvaardigd zijn, zullen steunen (71).

Als stakingen uitbreken of aan gang zijn haast de burgerlijke pers zich zonder bewijzen aan te voeren de Internationale ermee in verband te brengen. De bladen aarzelen niet te schrijven dat de arbeiders in staking gegaan zijn ten gevolge van de ophitsingen der Internationale of haar leiders (72) o.a. tijdens meetings.

"L'Opinion" neemt op 29 april 1869 uit de Parijse "Patrie" de volgende constataatie over :

"Ce sont les agents de disordre du Comité général belge de l'Association internationale des travailleurs qui, par leurs discours prononcés dans les meetings et par leurs manoeuvres ont provoqués les grèves, les troubles et les collisions avec la force armée".

(68) JG, 27.4.1868; EP, 5.1.1869; Préc, 1.2.1869; 3.2.1869, 6.2.1869; 15.4.1869, 3.5.1869; Mon, 5.2.1869; Et, 11.4.1869; JB, 11/12.4.1869; WV, 17.4.1869; KH, 19.4.1869; VL, 22.10.1871; SV, 23.1.1872; GM, 28.7.1872; CP, 20.4.1875.

(69) Préc. 18.4.1869.

(70) NG, 21.1.1872.

(71) GM, 14.1.1871.

(72) MD, 5.4.1868; Préc, 15.4.1868, 18.4.1869, 3.5.1869, 12.9.1871; JBr, 15.4.1868, 18.4.1869, 25.4.1869, 12.7.1869, 6.10.1871, 18.1.1876; JB, 15.4.1868, 15.4.1869, 16.4.1869; NG, 27.4.1868, 24.1.1872; EB, 17.10.1868; EP, 6.1.1869, 5.4.1869, 10.4.1869, 16.4.1869, 21.1.1876; Pat, 27.3.1869; Mon, 1.4.1869, 18.4.1869; JG, 5.4.1869, 20.4.1869, 24.4.1869, 15.4.1871, 11.1.1876; VL, 9.4.1869, 15/16.4.1872; Et, 11.4.1869, 4.8.1871, 9.10.1871, 14.1.1872, 10.8.1872; EBr, 13.4.1869, 17.4.1869, 22.1.1870, 23.1.1870; JA, 13.4.1869, 21.1.1872, 22.1.1872; Op, 15.4.1869, 17/18.4.1869, 29.4.1869, 3.1.1872; Ind, 16.4.1869, 17.4.1869, 14.9.1871, 6.1.1872; BP, 17.4.1869, 17.1.1872, 23.12.1875, 11.1.1876, 19.1.1876; HB, 17.4.1869, 22.1.1870, 1/2.10.1871, 19.1.1872, 4.3.1873, 11.1.1876; Cath, 17.4.1869; KH, 19.4.1869, 30.4.1869; IB, 21.4.1869; Em, 23.4.1869; Fl, 30.4.1869; FrB, 16.4.1870; GWV, 13.5.1870, 26.1.1872; GM, 11.3.1871, 14.4.1871, 15.4.1871, 7.12.1871, 28.7.1871, 2.8.1872, 13.1.1876; WV, 11.3.1871; Paix, 25.3.1871; GG, 13.4.1871, 9.6.1872; KZ, 1.7.1871; Esc, 17.1.1872; J, 18.1.1872; RZ, 21.1.1872; SV, 23.1.1872, 4.1.1876; GB, 7.7.1873, 19.1.1876.

In verband met een staking te Roubaix en te Tourcoing zegt de "Gentsche Mercurius" in zijn nummer van 13-14 maart 1871 :

"Men schrijft die nieuwe oproerige beweging der fabriekwerkers nogmaals toe aan de onverstandige aanhitsingen der Internationale, die haren heillozen invloed uitbreidt tot op de werkende klassen in de fransche hoofdstad".

Een andere bewering die dikwijls terugkomt is dat de Internationale de staking heeft veroorzaakt of bevolen of uitgevaardigd. De "Journal de Bruxelles" schrijft op 18 april 1869 :

"Les grèves sanglantes de Seraing et du Borinage sont provoquées par l'Internationale".

Uit de "Organe de Mons" putten "L'Indépendance" en de "Journal de Bruges" op 16 april 1869 het volgende :

"Car, il semble qu'un mot d'ordre soit donné, que nos ouvriers obéissent à des avis transmis par des messagers inconnus".

In verband met de stakingen te Genève in maart-april 1869 wordt beklemtoond dat de staking is "décrété par l'Internationale".

Andere constataties zijn dat de Internationale de staking heeft georganiseerd, dat ze ze leidt of steunt, dat het onder haar invloed is dat de staking ontstond, dat ze ervoor verantwoordelijk is, dat zij er een aandeel in heeft of erin gemengd is.

De "Précurseur" o.a. zegt op 12 september 1871 aangaande de staking van de mecaniciens te Brussel :

"On se demande si l'Internationale est mêlée à cette grève ou plutôt on affirme généralement qu'elle en a pris l'initiative et qu'elle la dirige".

"Le Jeudi" schrijft op 18 januari 1872 over de te Charleroi uitgebroken staking :

"Une grève générale organisée par les meneurs de l'Internationale vient d'éclater au bassin de Charleroi."

Meer algemeen maar toch in verband met de stakingen in Wallonië in april 1869 schrijft de "Journal d'Anvers" op 14 april 1869 :

"Il est incontestable que l'association internationale des travailleurs qui s'est rendue si tristement célèbre en Belgique par le Congrès ouvrier tenu l'année dernière à Bruxelles, est l'inspiratrice des grèves parfois sanglantes, que nous avons vues se produire dans ces derniers temps...".

en betoogt "La Flandre" op 30 april 1869 :

"c'est que les grèves actuelles ne procèdent pas des faits industriels eux-mêmes, mais qu'elles puisent leur origine dans une influence placée en dehors des faits spéciaux, et cette origine, c'est à toute évidence l'association connue sous le nom d'Internationale".

Roussel en Barthels van hun kant menen in hun brochure "L'Ouvrier belge et l'Internationale" (73) :

"Depuis quelque temps nous voyons intervenir dans toutes les grèves si petites qu'elles soient, une société étrangère intitulée l'Internationale".

Naast het feit dat bij het ontstaan der stakingen de schuld daarvan geweten wordt aan de Internationale zegt de pers herhaaldelijk dat de arbeiders verplicht werden te staken en dat door de Internationale druk op hen wordt uitgeoefend hetzij om in staking te gaan, hetzij om verder te blijven staken (74). In verband met de staking te Le Creusot meent "L'Echo de Bruxelles" op 22 januari 1870 :

"Du reste, au Creusot, comme dans toutes les crises du même genre, la plupart des ouvriers n'ont abandonné les travaux qu'à leurs corps défendant, et uniquement pour ne pas s'exposer aux rancunes et aux vengeances des meneurs".

en "Het Handelsblad" o.a. zegt op 20 januari 1872 :

"...want vele arbeiders hebben gestaakt omdat ze door de Internationale werden bedreigd".

Een paar maal wordt ook door de pers vermeld dat tijdens stakingen werkwillige arbeiders belet worden te werken (75), achtervolgd en uitgescholden worden (76) of mishandeld worden (77).

Het feit dat de leiders der Internationale soms de arbeiders er toe aanzetten geen geweld te gebruiken is volgens een aantal bladen een schijnheiligheid omdat, eenmaal stakingen ontstaan en gewelddaden gebeurd, de internationalisten zich willen in orde stellen

(73) Anvers, 1869, p. 19.

(74) HB, 11.4.1868, 30/31.7.1871, 20.1.1872; JBr, 15.4.1868; EB, 17.10.1868; EP, 2.4.1869, 5.4.1869, 17.4.1869; JG, 5.4.1869, 17.4.1869; Et, 11.4.1869; FL, 16.4.1869; JB, 17.4.1869; KH, 17.4.1869; Ind, 17.4.1869, 19.4.1869; EBr, 22.1.1870; FrB, 29.1.1870; VL, 23.7.1871; G, 24.1.1872, 20.4.1876.

(75) EP, 17.4.1869; VL, 21.4.1873.

(76) Op, 13.4.1869; JG, 13.4.1869; SV, 14.10.1871; SG, 21.9.1873.

(77) Préc, 18.4.1869; IB, 21.4.1869.

met het strafwetboek en zich als onschuldigen willen voordoen (78).

Wanneer de leiders der Internationale tijdens de staking te Charleroi in januari 1872 verklaren dat de Internationale niet in de staking gemengd is en passief gebleven is, wordt dit door een aantal bladen afwentelen van de verantwoordelijkheid genoemd (79).

Daarnaast wijzen enkele bladen er op dat de Internationale de arbeiders door hen te doen staken, geld doet verliezen (80).

"L'Opinion" richt zich op 29 april 1869 als volgt tot de leiders van de Internationale :

"Mais restituez donc à l'ouvrier l'argent que vous prélevez sur son salaire. Payez donc le million que vous lui avez fait perdre depuis un mois".

en sprekend over de staking te Le Creusot constateert "L'Echo de Bruxelles" op 24 januari 1870 dat door vier dagen te staken de arbeiders :

"ont subi une perte sèche de plus d'un million de francs pour le bon plaisir des apôtres de l'Internationale".

Bij het einde der staking der Gentse mecaniciens in begin november 1871 wordt door een aantal bladen het door de arbeiders geleden verlies op 72.000 F geschat. De "Journal de Gand" o.a. zegt op 8 november 1871 hierover :

"Voilà ce que nos ouvriers ont obtenu en écoutant un instant l'Internationale, une perte de soixante-douze mille francs".

De "Gentsche Mercurius" zegt op 9 november 1871 :

"Ziedaar wat die Internationale in onze stad teweeg hebben gebracht met hunne bespottelijke leerstelsels".

In "Het Vlaemsche Land" van 11 en de "Standaerd van Vlaenderen" van 14 november 1871 zijn die 72.000 F er reeds 75.000 geworden en deze bladen houden in een artikel getiteld "Wat men behoort te overwegen" het volgende voor :

"Veel aermoede, groot verdriet, twist in de huishoudens, slechte gewoonten, verlatingen der familie en 75.000 franks schade voor de

(78) JB, 17.4.1869; JG, 2.5.1869; BP, 17.1.1872.

(79) Ind, 19.1.1872; JG, 20.1.1872.

(80) Op, 29.4.1869; EBr, 24.1.1870; JG, 8.11.1871; SV, 9.11.1871; GM, 9.11.1871; VL, 11.11.1871.

(81) Préc, 18.4.1869; GG, 13.4.1871; GM, 13.1.1872.

werklieden, zonder het noodlottig verteer in de herbergen, - zie daer wat de werkstaking der mechaniciens heeft voortsgebracht, zie daer den uitslag van het gehoor dat ze geleend hebben aen de rampzalige inboezemingen der Internationale”.

Enkele malen zegt de pers dat de Internationale geldelijke steun belooft aan arbeiders wanneer zij zouden in staking gaan (81) maar als het er op aan komt hen niets betaalt (82).

Uit de “Journal de Liège” nemen de “Précurseur” en “L’Echo du Parlement” o.a. op 17 april 1869 de volgende bemerking over in verband met de staking te Seraing :

“Les puddleurs donnent presque tous leur démission de l’Internationale qui avait laissé croire qu’elle indemniserait les grévistes et qui n’a pu tenir ses promesses fallacieuses.

Les envois d’argent que, d’après les meneurs, on devait faire d’Angleterre aux ouvriers belges, se sont évanouis devant la triste réalité. Il n’y a pas d’argent en caisse pour payer les chômages; voilà ce que les pauvres égarés apprennent aujourd’hui à leur dépens”.

Naar aanleiding van de staking te Charleroi in januari 1872 schrijft de “Précurseur” op 21 januari in een uit de “Journal de Charleroi” overgenomen artikel :

“D’un autre côté ils ne reçoivent de l’Internationale que des secours en paroles;...”.

en zegt “L’Escout” op 23 januari 1872 :

“Comme je l’ai prévu, tous les secours de l’Internationale, qui devaient lui venir, par sommes considérables, de l’Angleterre, sont restés et resteront des promesses”.

Daarnaast wordt wel eens meegedeeld dat de Internationale stakers steunt, nl. te St.-Gallen in juni 1871, te Mechelen waar in mei 1872 de schrijnwerkers in staking gegaan waren en te Geraardsbergen, waar in oktober 1872 de sigarenmakers het werk hadden neergelegd (83).

In betrekking met de staking te Charleroi in januari 1872 schrijven enkele bladen dat de Internationale enkele zakken bloem heeft doen verdelen; zij voegen er echter onmiddellijk aan toe dat het

(82) Et, 11.4.1869; EBr, 14.4.1869, 25.4.1869, 28.4.1869, 21.10.1871; Préc, 17.4.1869, 3.5.1869, 26.10.1871, 21.1.1872; KH, 19.4.1869; Em, 23.4.1869; Ind, 25.4.1869; FB, 1.4.1871; KZ, 22.7.1871; Pat, 22.9.1871; 22.1.1872; VL, 1.11.1871; BP, 17.1.1872, 19.1.1872; HB, 19.1.1872; JA, 21.1.1872; RZ, 21.1.1872; NG, 22.1.1872; Esc, 23.1.1872; EP, 24.1.1872; GWV, 26.1.1872.

(83) EBr, 21.6.1871; BP, 17.11.1872, 24.1.1872; Pat, 24.5.1872; HV, 30.10.1872.

getal begunstigen zeer klein was en dat de arbeiders wanneer zij hun loon getrokken hebben de prijs der gekregen goederen zullen moeten terugbetalen (84).

In het licht van alles wat over de stakingen voorafgaat is het duidelijk dat de burgerlijke pers de arbeiders herhaaldelijk vraagt doof te blijven voor de ophitsingen der Internationale en niet toe te geven aan de Internationale en in te zien dat zij omtrent hun ware belangen bedrogen worden (85).

De "Journal de Bruges" put op 16 april 1869 een artikel uit "L'Organe de Mons" dat zegt :

"Nous sommes à la veille d'événements graves si le bon sens et la loyauté de nos classes laborieuses ne triomphent des menées d'agitateurs imprudents ou méchants"

en naar aanleiding van het feit dat de arbeiders in de Borinage in januari 1872 uiteindelijk besloten niet in staking te gaan, schrijft de "Gazette van Brugge" op 24 januari :

"Het is te hopen dat zij doof zullen blijven voor de opstokingen der kopstukken van de Internationale welke hunne zaak schijnen te omhelzen, maar die hun nooit dan nadeel hebben toegebracht".

Wanneer dan toch een staking is uitgebroken drukt men er zijn spijt over uit dat de arbeiders naar de Internationale geluisterd hebben (86) alhoewel de pers ervan overtuigd is dat de arbeiders niet zo slecht zijn maar zich hebben laten verleiden door de Internationale (87) o.a. omdat zij geen ontwikkeling hebben (88).

De pers spreekt dan ook de hoop uit dat de werklieden weldra hun ogen zullen openen en zullen begrijpen dat zij niets te winnen hebben als zij naar de Internationale luisteren (89).

Naar aanleiding van een kleine staking in Seraing bvb. zegt "L'Echo du Parlement" op 27 oktober 1870 :

"Espérons que malgré les incessantes excitations de l'Internationale, les ouvriers finiront par comprendre qu'on veut les tromper sur leurs véritables intérêts".

(84) BP, 24.1.1872.

(85) EP, 5.1.1869; JB, 11/12.4.1869; 16.4.1869; IB, 16.4.1869; GM, 14.4.1871; JG, 23.1.1872; GB, 24.1.1872.

(86) FB, 11.10.1871.

(87) JB, 16.4.1869; Ind, 19.4.1869; EBr, 25.4.1869.

(88) EBr, 13.4.1869.

(89) EP, 27.10.1870; GG, 13.4.1871; FB, 18.10.1871; SG, 18.10.1871.

Tijdens de staking der Gentse mecaniciens in oktober 1871 drukt het "Fondsblad" zich als volgt uit :

"Laten wij hopen, dat slechts eene kortstondige dwaling die werklieden heeft meegesleept, en dat deze slachtoffers van de verleiding eeniger vreemde gelukzoekers en eeniger ingezetene luijaards weldra bevinden zullen, dat hunne plaats niet is in den kring van dergelijke volksbedriegers".

terwijl "De Stad Gent" en andere bladen op dezelfde dag zeggen :

"Hopen wij dat de werkers hunne eigene belangen beter zullen begrijpen en naar geen vreemde aanhitsingen luisteren, zij zullen er zich beter bij bevinden".

Uit de "Progrès de Charleroi" nemen de "Journal de Gand" en andere bladen sprekend over de staking te Charleroi in januari 1872 op 23 januari 1872 het volgende uittreksel over :

"Nous espérons que cette mauvaise farce dont nos ouvriers et leurs familles sont victimes leur profitera et que mieux inspirés, ils n'écouteront plus à l'avenir les perfides conseils de personnages qui n'ont rien à perdre et tout à gagner en cherchant à bouleverser la société".

Ten slotte gebeurt het ook dat de pers zich naar aanleiding van stakingen rechtstreeks tot de arbeiders en de patroons richt. Tot de arbeiders is het dan om hen te verwittigen dat zij, voor dat onderhandelingen met de patroons kunnen aangevat worden, zich van de Internationale moeten ontdoen (90) en om hen er op te wijzen dat de patroons geweigerd hebben met de Internationale te onderhandelen (91) zodat van een tussenkomst van de Internationale niets kan en mag verwacht worden.

Tot de patroons richt de pers zich om hen de raad te geven nu eens van hun arbeiders te eisen dat zij geen deel meer van de Internationale zouden uitmaken (92) of te weerstaan aan de Internationale, zelfs indien dit grote offers vraagt omdat deze weerstand "leur serait moins désastreuse que des concessions précipitées et excessives, lesquelles d'ailleurs ne seront jamais acceptées que comme un à compte sur ce qu'on appelle la liquidation

(90) BP, 18.1.1872.

(91) Préc, 15.4.1868, 5.4.1872; JBr, 15.4.1868; Pat, 3.2.1869; Esc, 20.1.1872; IB, 8.4.1872; G, 16.9.1873.

(92) JBr, 26.4.1869.

sociale" (93).

*
*   *
*

Naast de meetings en de stakingen, die regelmatig terugkeren en de pers toelaten zekere vrij identische beweringen te publiceren en vrij stereotiepe constataties te doen, is er een ander feit dat in zeer grote mate het globaal beeld van de Internationale in de burgerlijke pers heeft helpen bepalen. Dit feit of beter dit fenomeen is de Commune van Parijs tijdens dewelke een revolutionair en uit een volksofstand gesproten bewind van 18 maart tot 27 mei 1871 het gezag in de Franse hoofdstad uitoefende.

De Commune heeft op de burgerij en de burgerlijke pers een verschrikkelijke indruk van afschuw en afgrijsen verwekt. De gebeurtenissen te Parijs herinneren de pers aan de terreur van 1793 en aan de opstand van 1848, komen haar voor als een revolutie die wanorde en morele en materiële anarchie meebrengt, als een socialistische opstand tegen het wettelijk gezag en als een aanslag op de bestaande sociale orde. De Commune is voor de burgerlijke pers een uiting van het collectief banditisme dat beroep doet op moord, diefstal, plundering en brandstichtingen om zijn slag thuis te halen. Alhoewel slechts 17 van de 64 leden der Commune tot de Internationale behoorden en ofschoon het internationalistische element in de opstand in de minderheid was, meet de burgerlijke pers de Internationale een groot aandeel in de Commune toe en beschouwt zij de Commune als van internationalistische makelij.

Het beeld dat de burgerlijke pers van de Internationale ophangt na de Commune is niet meer hetzelfde als dat van voor de Commune. Het is hatelijker en men legt de nadruk op het gewelddadig karakter van de Internationale. Na de Commune gaat men de Internationale niet meer als een theoretisch maar als een werkelijk bestaand gevaar voor de sociale orde gaan zien omdat de Commune als een eerste, zij het kortstondig, voorbeeld beschouwd wordt van een internationalistisch bewind en tevens van het feit dat het in de lijn der mogelijkheden ligt dat de Internationale aan de macht kan komen.

De paniek die zich van de burgerij meester maakt komt niet alleen tot uiting in de gruwelijke repressie die de Communards trof

(93) NG, 8.9.1871.

maar ook in de hele reeks maatregelen die door wetgevers en politieoverheden tegen de Internationale worden gepland of getroffen.

De eerste mededeling dat de Internationale een rol in de Commune speelt wordt gevonden wanneer de pers op de hoogte gekomen is van het feit dat Assi deel uitmaakt van het opstandig comité. Deze Assi, die een agent van de Internationale genoemd wordt, is voor de pers, ook de Belgische, geen onbekende sedert hij een grote rol speelde in de stakingen van Le Creusot in januari 1870. Door de pers was hij toen ten onrechte als één der hoofden der Internationale beschouwd daar hij, op het ogenblik dat hij door de stakers als hun leider verkozen werd, nog geen uitstaans met de Internationale had (94).

Een ander element dat er kan toe bijgedragen hebben dat de Internationale in verband met de Commune gebracht wordt is de mededeling in de "Gazette van Gent" van 30 maart 1871 (95) dat de Antwerpse internationalist V. Buurmans een voorname plaats in het comité te Parijs moest innemen maar door een aanval van pokken belet werd dit te doen en het bericht in "L'Indépendance" van 28 maart dat Blanchet, een Brussels haarkapper die lid van het centraal comité wordt genoemd, Brussel zou verlaten hebben zeggend dat hij als afgevaardigde van de Internationale naar het buitenland ging, wat dan Parijs zou moeten zijn. De inhoud van dit laatste bericht verliest echter zijn waarde daar Blanchet zelf in een brief aan "L'Indépendance", die hem op 4 april publiceert (96), deze bewering logenstraft.

Hoe wordt nu door de burgerlijke pers geformuleerd dat de Internationale in verband staat met de Commune en welke zijn de aspecten van dit verband ?

In de periode dat de Commune aan het bewind is te Parijs heeft de pers het in hoofdzaak over het feit dat de Internationale aan de oorzaak ligt van de Commune (97) en dat zij er een aandeel in heeft (98).

(94) HB, 2.3.1871; GM, 22.3.1871, 27/28.3.1871; VL, 22.3.1871; GB, 22.3.1871; Op, 22.3.1871; J, 23.3.1871; WV, 28.3.1871.

(95) Zie hiervoor K. VAN ISACKER, *De Internationale te Antwerpen*, pp. 81-87.

(96) Blanchet verklaarde in Londen te verblijven en sedert maanden niet meer in Parijs geweest te zijn.

(97) GM, 24.3.1871; Ind, 31.3.1871; SG, 2.4.1871; GWV, 19.5.1871; GG, 26.5.1871.

(98) JB, 24.3.1871; Lb, 25.3.1871; GG, 25.3.1871; FB, 30.4.1871; HB, 9.5.1871.

De "Gentsche Mercurius" betoogt op 24 maart 1871 :

"Het is derhalve, van nu af, voor ons een bewezen feit, dat de eerst onbegrijpelijke opstand te Parijs, heimelijk aangestookt door de kopstukken der roode partij en der Internationale, enkel voor doelwit had de stichting van de zoogenaamde sociale republiek; dit wil zeggen van het communisme of de gewelddadige verdeling der goederen".

"L'Indépendance" zegt op 31 maart o.a. :

"Le mouvement commencé à Paris va s'étendre dans toute la France. C'est l'Internationale qui le fait...".

en "De Stad Gent" meent op 2 april :

"Wat vooral de verwondering op moet wekken in de beweging welke in Frankrijk door de Internationale bewerkt wordt, is de terugkeer naar eene staatkunde, welke reeds lang door de ondervinding en door de noodwendigheden der nieuwere samenleving werd veroordeeld".

Op 12 mei neemt "De Godsdienstige Week van Vlaanderen" uit de "Klok van Sint-Niklaas" een artikel over waarin o.a. gezegd wordt :

"De bedroevende, de hartverscheurende burgeroorlog, welke te Parijs immer voortduurt en duizenden slachtoffers maakt, is het werk der Internationale".

In verband met de onderdrukking van de opstand constateert de "Gazette van Gent" op 26 mei 1871 :

"De Internationale, de moeder van dit wangedrochtelijk kind, welk men de Commune had geheeten, heeft hierdoor den genadeslag ontvangen".

Meer bepaald over het aandeel en de rol der Internationale vraagt "La Patrie" in zijn nummer van 3-4 april :

"Et si des doutes avaient pu rester dans les esprits sur le but que poursuit l'Internationale, ces doutes peuvent-ils subsister encore depuis que l'on connaît le rôle qu'elle a joué dans les derniers événements de Paris ?".

en schrijft het "Fondsblad" op 30 april :

"De Internationale werkt. Zij werkt te Londen, te Amsterdam, te Brussel en te Gent. Van Parijs moeten wij niet gewagen : zij heeft een ruim aandeel in de vestiging van het bandietenbewind, dat daar de beschaving en het recht met echt barbaarsch geweld eeuwen achteruit drijft".

Daarnaast wordt ook nog gezegd dat de internationalistische pers de Commune goedkeurt (99), dat onder de leiders der Commune een groot aantal internationalisten wordt aangetroffen (100) en dat in de Commune de principes van de Internationale worden toegepast (101).

Ten slotte voor wat de eigenlijke Commune-tijd betreft, publiceert de "Journal de Gand" op 6 mei onder de titel "Résumé des correspondances du Times" een artikel waarin, in verband met de aangekondigde omverwerping van de Vendôme-zuil, o.a. het volgende geconstateerd wordt :

"Le gouvernement de Paris la renverse comme contraire à ce cosmopolitisme philanthropique qui regarde tous les hommes comme des frères, en d'autres termes cet acte de vandalisme exprime l'esprit de l'Internationale, cette association d'ouvriers de toutes les capitales de l'Europe, établie dans le but d'instituer la solidarité et la communauté d'intérêts entre toutes les classes laborieuses du monde".

en waarin, nadat de opmerking gemaakt wordt dat het "Comité de salut public", dat de omverwerping van de zuil bevolen heeft, geen enkel lid van de Internationale bevat, als volgt besloten wordt :

"Néanmoins c'est toujours l'esprit de cette association qui anime la Commune. Comme l'Internationale, le comité de salut public sacrifie le patriotisme en faveur d'une fraternité universelle et fait peu de cas des monuments historiques en comparaison des idées sociales".

Na de onderdrukking van de Commune wordt door de pers nog herhaaldelijk teruggekomen op het verband dat tijdens de Commune tussen de Internationale en de Commune werd gelegd. Naast het feit dat de Internationale de Commune zou veroorzaakt hebben (102) of dat zij er een aandeel zou in gehad hebben (103) komen nu andere aspecten voor van het verband Internationale-Commune.

Niet alleen wordt gezegd dat de door de Internationale gepredikte doctrines veel hebben bijgedragen tot de Commune (104), dat de leerstelsels van de Commune deze van de Internationale waren (105) en dat tijdens de Commune de leerstelsels van de

(99) HB, 22.3.1871.

(100) NG, 30.3.1871; VL, 31.3.1871; FB, 31.3.1871.

(101) J, 6.4.1871.

(102) J70, 9.9.1871; OPL, 5.11.1871; Disc, 15.9.1872.

(103) VL, 22.6.1871; KZ, 22.7.1871.

(104) EBr, 3.6.1871.

(105) J, 8.6.1871.

Internationale (106) werden in praktijk gebracht maar ook dat de Commune het werk der Internationale was (107), dat het systeem van de Commune dat is dat de Internationale overal wil vestigen (108), dat te Parijs klaar gebleken is wat de Internationale wil (109), dat de Internationale de leiding had van de Commune (110), dat de revolutionaire partij maar de helpster was van de Internationale (111), dat de Commune de bevelen uitvoerde van de Internationale (112), dat de macht van de Commune rustte op de steun die de Internationale haar gaf (113), dat tijdens de Commune de Internationale het bestuur uitoefende (114), dat de Internationale de Commune inspireerde (115) en dat de Commune de incarnatie is van de Internationale (116).

Dit is echter niet alles. Zekere bladen zeggen ook ofwel dat de misdaden te Parijs begaan werden onder impuls van de Internationale (117), ofwel dat de brandstichtingen voortkomen van de Internationale (118) en zelfs dat de misdaden (119) en de verwoestingen tijdens de Commune door de Internationale zelf werden begaan (120).

“La Chronique” schrijft bvb. op 5 september 1871 :

“Qu'on entoure l'Internationale d'une surveillance sévère, puis qu'elle n'a pas eu honte récemment de planter son drapeau, souillé de sang, sur les ruines fumantes de Paris et qu'elle a consenti à couvrir les crimes de la Commune”.

Op 11 januari 1872 betoogt “Het Handelsblad”, sprekend over de nakende bespreking van het wetsontwerp Dufaure in de Franse Assemblée Nationale :

(106) OPL, 6.9.1871; GM, 27.10.1871; Lb, 28.10.1871.

(107) JB, 7.6.1871; GWV, 30.6.1871; HB, 27.9.1871; JBr, 1.10.1871.

(108) KZ, 22.7.1871.

(109) VL, 16.11.1871; RZ, 21.1.1872.

(110) J, 8.6.1871.

(111) FrB, 12.8.1871.

(112) GM, 20.8.1871.

(113) EP, 4.9.1871; BW, 6.9.1871.

(114) VL, 11.11.1871.

(115) BP, 29.10.1871.

(116) Et, 27.10.1871.

(117) FrB, 12.8.1871.

(118) GM, 20.8.1871.

(119) GWV, 11.8.1871, 6.10.1871; OPL, 20.8.1871; Chron, 5.9.1871; HB, 11.10.1871; 11.1.1872; Pat, 16.11.1871.

(120) HV, 18.5.1872.

“Kijk naar Parijs verleden jaar. De Internationale heeft daar door moorden, stelen, plunderen en branden bewezen, dat zij plaats neemt tussen de kwaadwilligen, tegen welk het strafwetboek maatregelen voorschrijven moet”.

Enkele bladen delen, in het kader van het aandeel van de Internationale in de Commune, ook mee wanneer blijkt dat aangehouden leden van de Commune lid van de Internationale waren. “L’Echo de Bruxelles” vermeldt op 5 juni 1871 de aanhouding van Aubry, die agent van de Internationale te Rouen en schatbewaarder van de Commune was, en “De Stad Gent” deelt op 9 juli, daarin op 16 juli door het “Zondagsblad van Gent” nagevolgd, mee dat zes personen die afgevaardigden der Commune en leden der Internationale waren werden aangehouden in het 13de arrondissement van Parijs, alsook Lucipia, die afgevaardigde was der twintig arrondissementen voor de stichting der Commune, die lid der Internationale is en stichter van het blad “Cri du Peuple”.

Op 31 mei 1871 meent “La Patrie” dat één van de 52 gefusilleerden wier stoffelijk overschot werd neergelegd in de “Ambulances de la presse” in de Oudinotstraat, lid was van de Internationale. Het blad zegt niet waarom het dit vermoedt, het zegt alleen maar dat hij het uniform van de garde nationale droeg, een zeer verzorgd uiterlijk had en 150.000 F in bankbiljetten bij zich had.

Over het verband Internationale-Commune tracht de pers ook bewijzen aan te brengen in de vorm van de publicatie van documenten die men op aangehouden of terechtgestelde Communards gevonden heeft.

Zo publiceren “L’Indépendance” en “L’Echo du Parlement” op 28 mei en “De Stad Gent” op 31 mei 1871 enkele fragmenten van een “document original assez curieux” dat op een van de opstandelingen gevonden werd en ondertekend was door de afgevaardigden van de sectie van Montrouge van de Internationale, waarin gezegd wordt hoe Parijs oninneembaar kan gemaakt worden.

In de tweede helft van juni 1871 komen een drietal andere documenten in de pers. Het eerste is door “Het Vlaemsche Land” en “L’Echo du Parlement” op 18 en “L’Echo de Bruxelles” op 19 juni geput uit Paris-Journal, dat het document laat voorafgaan door de volgende opmerking :

“Nos lecteurs ont pu remarquer combien sont curieux et sûrs les renseignements que nous publions chaque jour sur cette camarilla faubourienne qui s’appelle l’Internationale. Nous ne pouvons dire, pour l’instant, à quelle source nous nous adressons pour être aussi

bien informée...".

Het document in kwestie bevat een lijst door 14 sectiën opgesteld en naar het "comité central" te Londen opgestuurd, van de hulpmiddelen waarover men te Parijs beschikte om de strijd voort te zetten.

Ook wordt een brief van Dudley, dd. Londen 3 mei aan een lid van de Commune, gepubliceerd waarin een lijst gegeven wordt van de gebouwen die moeten vernield worden. Van deze brief zegt "Paris-Journal", zonder nadere verklaring te geven dat hij er de authenticiteit kan van waarborgen.

Het tweede document is een uittreksel dat door "Le Figaro" gegeven is van een brief van Flourens dd. Parijs 19 maart, waarin gezegd wordt over onvoldoende hulpmiddelen te beschikken om verder te strijden. Als gevolg van deze brief zou het centraal comité vanuit Londen twee miljoen frank toegestuurd gekregen hebben en daarna nog 5.000 remingtons, 10.000 revolvers en 5 miljoen patronen. "Le Figaro" deelde ook mee, zonder zijn bron te vermelden, dat de Internationale vóór 18 maart de opstandelingen ter hulp kwam met een som van 782.625 F. Deze gegevens verschijnen in "De Stad Gent" van 19-20 juni 1871, in "De Limburger" van 22 juni en het "Zondagsblad van Gent" van 25 juni.

Ten derde is er een artikel uit de "Journal des Débats" dat overgenomen wordt door "Het Handelsblad" en "De Stad Gent" op 23, "Burgerwelzijn" op 24 en de "Bien Public" op 26 juni 1871. In dit artikel wordt geconstateerd dat de meeste personen die voorkwamen op de lijst der beschuldigten tijdens het proces dat in juni 1870 tegen de Internationale te Parijs voor de boetstraffelijke rechtbank gevoerd werd, ook voorkomen op de lijst der Commune. De "Journal des Débats" merkt op :

"Le compte-rendu du procès, qui se terminait l'an dernier par leur condamnation à des peines relativement légères, nous montre que nous avons eu tort de nous étonner cette année à la nouvelle des crimes par lesquels ils ont signalé la fin de leur dictature".

Het blad steunt zich hiervoor op een drietal feiten die tijdens dit proces aan het licht gekomen zijn : op één van de leden der Internationale werd een woordenboek gevonden dat de sleutel inhield van de in cijfertaal gestelde correspondenties, waarin de woorden "armes", "poudre", "munitions", "nitroglycérine" en "picrate de potasse" regelmatig voorkomen; op een andere vond men

“la recette de la fabrication de la nitro-glycérine, celle d'une composition au sulfure de carbone et celle d'une poudre au chlorate et au prussiate de potasse” en zekere van deze “recettes” waren gevolgd door de aanwijzing “A jeter par les fenêtres” en “A jeter dans les égouts”; ten slotte wordt nog een uittreksel gegeven van een brief van Cluseret, “le futur général en chef de la Commune”, dd. New-York 17 februari 1870 aan Varlin, waarin hij zei te voorzien dat de Internationale weldra een beslissende slag zou moeten leveren. Uit dit alles trekt de “Journal des Débats” het besluit dat de verwoesting van Parijs sedert vijftien maand overwogen werd “par quelques uns des misérables qui ont cherché à l'accomplir et qui y ont en partie réussi”.

Hoe ziet nu de pers de verhouding tussen de Algemene Raad van de Internationale te Londen, en o.a. de rol van Marx, en de Commune ?

Een eerste bericht dat in de pers over deze verhouding verschijnt betreft een brief van Karl Marx aan Serrailier dd. Londen 20 februari 1871.

In deze brief die zonder commentaar, zonder bronvermelding en onder de titel “Lettre du grand chef de l'Internationale” door “L'Opinion” op 22 maart 1871 gepubliceerd wordt, en die blijkens de datering geschreven werd vóór het uitbreken van de opstand, betreurt Marx te moeten bekennen “que bien peu d'entre les associés de la branche française prennent au sérieux le rôle si beau, si digne, si plein d'avenir de la Société Internationale” en stelt hij de houding van de Duitse internationalisten de Franse tot voorbeeld om als volgt verder te gaan :

“Cependant, ils ne cherchent point leur force dans l'émeute. C'est par la persécution, par l'emprisonnement de Jacobi, Liebnick et tant d'autres, que la société a grandi et s'est fortifiée, grande de l'estime de tous et voir même de ses bourreaux. Dites-le bien à tous les ouvriers français : notre force est dans l'observation des lois, jusqu'au jour où le poids de l'intelligence joint au poids des injustices et des persécutions de la société entière, fera pencher la balance en notre faveur...”

De tekst van deze brief verschijnt ook in de “Journal de Bruges” op 24 maart die hem overneemt uit de “Paris-Journal” en dateert als Londen, 28 februari, terwijl er uittreksels van gegeven worden door “De Limburger” en de “Gazette van Gent” op 25 maart, maar zonder datering. De “Journal de Bruges” laat de tekst voorafgaan door de volgende opmerking :

“La part considérable que l'Internationale prend en France aux mouvements révolutionnaires, et notamment à l'émeute actuelle, donne un intérêt tout particulier à la lettre suivante, adressée par M. Marx Karl, l'un des chefs de l'Association des travailleurs, à M. Séraillé”.

terwijl “De Limburger” en de “Gazette van Gent” hem als volgt inleiden :

“Het is niet te ontkennen, de Internationale neemt een groot deel in de bloedige beweging in Parijs.”

Alleen het blad “Den Reus” die op 31 maart 1871 een klein fragment van de brief geeft, dat het uit het Nederlands internationalistisch blad “Asmodée” put, interpreteert de brief als volgt :

“In vele beoordeelingen over de jongste gebeurtenissen te Parijs, straalt het streven door kennelijk om de verantwoordelijkheid van het gebeurde grootendeels te doen neerkomen op de Internationale arbeidersvereniging waartoe “den burger” Assy behoort. Uit een brief van Karl Marx, het hoofd van den Algemeenen Raad, zitting houdende te Londen, meegedeeld in Asmodée, blijkt dat die beschuldigingen valsch zijn.”

Het blad acht zich verplicht omwille van de onpartijdigheid deze verklaring van Marx bekend te maken.

Enkele maanden nadien, in begin juni 1871, trekt een artikel van “Paris-Journal” de aandacht van enkele bladen, m.n. van de “Précurseur” op 3 en de “Bien Public” op 5 juni, die het artikel overnemen, en van “Het Handelsblad” op 3, de “Westvlaming” op 6, de “Limburger” op 10 en “De Vlaemsche Leeuw” op 11 juni, die er een samenvatting van geven. In dit artikel wordt o.a. gezegd :

“Il y a quelques mois, Paris-Journal publiait une lettre du grand prêtre de l'Internationale, de Karl Marx, au citoyen Séraillé, désavouant les menées du comité central. Marx désavoua la lettre; elle était, paraît-il, d'un membre influent de l'Association demeurant à Birmingham. En effet, quelques jours après, Séraillé, de retour de Londres, apportait à la fois, des ordres et des fonds. Preuves à l'appui : quatre-vingt-treize mille francs ont été distribués à la troupe du 16 au 18 mars.”

De Londres, où il était en sûreté, Karl Marx dirigeait tout, et c'est à cette intelligence redoutable que nous devons le triste honneur d'avoir vu se débattre chez nous, à coups de fusil, la question économique.

C'est en France que le mouvement doit être essayé, avait dit Jacobi, hors de là il avortera.

Avec son puissant esprit d'organisation, Karl Marx, bien que trouvant le moment mal choisi et mal préparé, essaya de réglementer

la marche de l'insurrection...

Les vrais chefs du complot, c'étaient Karl Marx, Jacobi, Diebneck et le russe Touatchin. C'est à ce dernier et à Jacobi que l'on doit l'idée de brûler Paris; c'est à Karl Marx que nous devons l'organisation de l'Internationale et le plus clair de la demi-organisation des bandits cosmopolites qui ont envahi la capitale de la France. C'est à Diebneck que nous devons l'honneur d'avoir été choisis pour expérimenter in anima vili, la force de ses théories philanthropiques. Le crime a été un crime internationale. Les représailles doivent être universelles.

Sus aux incendiaires de Paris, mais sus aussi à leurs chefs".

Het artikel besluit als volgt :

"Nous savons que, du fond de leur repaire de Londres, les grands lamas de l'Internationale dressent de nouvelles listes de proscriptions, préparent de nouvelles troupes. Nous savons qu'avant six mois, Lyon, Marseille, Barcelone, Turin, Rome, Naples, Vienne, Berlin, Moscou, l'Irlande, l'Espagne et les provinces Danubiennes doivent être en feu. Quelqu'en soit le danger, nous ne cesserons d'avertir les gouvernements; c'est à eux de veiller".

Zoals steeds worden voor al deze beweringen geen bewijzen aangebracht. Reeds op 8 mei 1871 had de "Bien Public", daarin door de "Gazette van Brugge" in zijn nummer van 8-10 mei nagevolgd, het bericht uit de "Nouvelliste de Rouen" overgenomen, die eveneens zonder ook maar het minste bewijsmateriaal te verstrekken, gezegd had :

"que la Commune de Paris a reçu de la succursale de l'Internationale établie à Londres, pour l'aider dans ses besoins, un secours pécuniaire s'élevant à trois millions de francs".

De volgende publicatie van de Internationale die in verband staat met de Commune is Marx' beroemd werk "De la guerre civile en France".

De "Bien Public" neemt op 19 en "L'Impartial de Bruges" op 21 juni 1871 uit het Londens blad "International" enkele passages uit deze brochure over waarin o.a. gezegd wordt :

"L'esprit bourgeois, imprégné des idées de police, se figure que l'Association est une conspiration secrète dont le corps central ordonne ça et là des explosions dans certains pays. Mais notre Association n'est en fait que le lien qui unit les travailleurs les plus avancés dans les différents pays du monde civilisé..."

Als laatste paragraaf citeren deze beide bladen :

"Le Paris des ouvriers et sa Commune seront à jamais regardés comme les précurseurs d'une nouvelle société. Ses martyrs sont placés sur l'autel du grand coeur des classes ouvrières. L'histoire a déjà cloué ses exterminateurs à ce pilori éternel d'où toutes les prières de leurs prêtres ne réussiront pas à les arracher".

Uit de "Journal des Débats" nemen "L'Echo du Parlement" op 27 en "L'Echo de Bruxelles" op 28 juni 1871 een aantal passages over van deze publicatie waarvan gezegd wordt :

"Elle a pour but essentiel d'expliquer et de justifier les actes de l'Internationale, et surtout ceux de la Commune de Paris. A ce titre, elle mérite donc l'attention publique, et nous allons en faire connaître les principaux passages, afin que, pièce officielle en main, on puisse se faire une idée exacte du but que poursuivent les hommes qui viennent, en face de l'étranger, de provoquer la plus terrible des guerres civiles, de couvrir notre pays de ruines, et qui annoncent ouvertement et audacieusement leur intention de continuer la lutte contre la civilisation".

Na de opmerking dat zekere passages van de publicatie doen vermoeden dat zij van de hand is van Karl Marx, wat inderdaad het geval is, worden een aantal fragmenten gegeven na dewelke, tot slot, de "Journal des Débats" schrijft :

"Nous nous abstiendrons de réflexions; à chacun de lire et d'apprécier. Disons toutefois encore que l'Adresse, qui contient des menaces directes à l'Angleterre et à l'Allemagne, laisse croire que c'est l'Internationale qui a fait le 18 mars..."

Een ander bericht in verband met de houding van Marx ten overstaan van de Commune verschijnt op 6 juli 1871 in "Het Handelsblad", dat het volgende zegt :

"Karl Marx is in twist met zijne vrienden van de Internationale. Hij veroordeelt in een brief, door Paris-Journal meegedeeld, de beweging van Parijs als voorbarig. Men heeft daarenboven geen rekening gehouden met het domme fransche chauvinisme dat alles bederft. De fransche werklieden zegt K. Marx, zijn de domste van alle bondgenooten. Hij geeft de Commune de raad met Versailles te onderhandelen".

Onder de titel "Les communeux jugés par l'Internationale" ten slotte, publiceren "L'Echo du Parlement" en "L'Opinion" op 31 augustus en "L'Echo de Bruxelles", de "Journal de Bruges" op 1 september en het "Fondsblad" op 2 september 1871 de tekst van een interview dat door een reporter van de New-Yorkse "Herald" afgenomen werd van K. Marx, die een ongunstig oordeel uitspreekt over de Commune-leden en o.a. opmerkt :

"Il s'est dit et écrit quantité d'absurdités sur les grands projets révolutionnaires médités par l'Internationale. Il n'y a là dedans pas un mot de vrai. La vérité est que l'Internationale et la Commune ont agi de concert pendant un certain laps de temps, parce qu'elles combattaient le même ennemi; mais il est complètement faux de prétendre que les chefs de l'insurrection obéissaient à des ordres lancés par le Comité central de Londres. Nous n'avons connu l'attaque du 18 mars sur Montmartre que quand toute la ville était déjà au pouvoir de la garde nationale, et lors même que nous aurions été disposés à le faire, nous n'avions aucun moyen de donner des ordres".

Dergelijke uitspraken schijnen het oordeel van de pers over het aandeel van de Internationale in de Commune weinig of niet gewijzigd te hebben. Zij gaat voort met de Internationale in verband met de Commune te brandmerken. Op 12 september 1872 nog schrijft "Le Jeudi" dat de misdaden te Parijs werden begaan op bevel van de Algemene Raad te Londen.

Er moet opgemerkt worden dat in het koor van de pers er twee stemmen zijn die ietwat anders klinken, en die niet zo maar de Internationale veroordelen.

Vooreerst is er "L'Indépendance" die op 31 maart 1871 o.a. zegt dat belangrijke leden van de Internationale

"protestent contre l'usurpation, qui est faite depuis quelques mois, de son nom et de son influence au profit de certains buts politiques. Ils font observer qu'il n'y a de délibérations valables de l'Association et représentant l'Association, que celles qui sont prises par les délégués des sections réunies. ...J'apprends par les mêmes personnes que l'Association internationale est en ce moment occupée à se reconstituer et à modifier ses statuts de façon à empêcher les usurpations d'influence et de titre qui se sont permises plusieurs de ses membres sans en avoir reçu aucun mandat".

Daarnaast is er "La Vedette du Limbourg" die zich zo maar niet aansluit bij diegenen die zonder met bewijzen voor de dag te komen, de Internationale een rol in de Commune toedelen. Dit blad stelt op 1 april 1871 de volgende vraag :

"Est-ce un mouvement provoqué par l'Internationale et celle-ci restera-t-elle maîtresse du terrain, ou bien n'a-t-il d'autre but que de défendre la République contre les tendances manifestement hostiles de l'assemblée de Versailles? En d'autres termes, assistions-nous à une révolution sociale ou simplement à une nouvelle commotion politique? Jusqu'à présent, nous n'en savons absolument rien et ce qui se passe à Paris fournit des arguments aux appréciations les plus diverses".

Deze twee artikels zijn echter uitzonderingen.

Na de val van de Commune neemt de "Journal de Gand" op 21 juni 1871 uit de "Times" een artikel over dat zeer belangrijk is omdat dit het eerste en enige is in die periode dat betoogt dat het aandeel dat de Internationale zichzelf in de Commune heeft toegekend overdreven is. In dit artikel wordt gezegd :

"L'association internationale des travailleurs a non seulement accepté la responsabilité de la Révolution communale, mais elle a même fait connaître la détermination qu'elle a prise de continuer la lutte... Cependant, si nous considérons bien les événements, nous verrons que l'Internationale y réclame une trop grande part pour elle-même et que cette révolution, comme presque toutes les autres, a été l'oeuvre d'une petite minorité".

Na een lijst gegeven te hebben van de leden der Internationale die een leidende rol in de Commune speelden, besluit het artikel :

"Cela suffit pour montrer combien peu d'influence l'Internationale a eue dans la révolution du mois de février dernier. Le pouvoir de ses membres est provenu de ce qu'ils avaient une organisation alors que tout était désorganisé, des erreurs de l'Assemblée et du fanatisme".

Correcties aan het beeld van de Internationale als grote medespeelster in de Commune worden ook gebracht door "La Discussion" op 20 augustus 1871. Dit progressistisch blad meent dat het proces dat tegen de Communeleden werd ingespannen voor de derde krijgsraad te Versailles veel personen zal ontgoocheld hebben daar men ervan verwachtte, in verband met de Internationale :

"On l'attendait comme une source de révélation sur cette société mystérieuse et redoutable qui apparait à la bourgeoisie effrayée comme une hallucination permanente et qui trouble la tranquillité de sa vie".

Het blad komt echter tot het volgende besluit nopens het proces :

"Chaque témoignage, chaque interrogation caractérise l'insurrection communale comme un mouvement essentiellement parisien, et l'Internationale est à Versailles un fantôme plus insaisissable que jamais".

Nochtans trekt het "Burgerwelzijn" geheel andere besluiten uit het proces want op 6 september 1871 schrijft het :

"De processen voor den krijgsraad te Versailles en de aldaar gehoorde verklaringen der getuigen hebben nu voldoende bewezen dat de Internationale, tijdens 't keizerrijk in Frankrijk verboden en streng vervolgd aanstonds na Napoléon's val, hare geheime agenten naar Frankrijk heeft gezonden, met vocraf beraamde en met de

rooden van Parijs overlegde plan om in troebel water te visschen, en in de zoo wreed geteisterde fransche hoofdstad een grooten slag te slaan, de beslissende vuurproef te nemen... Een groot deel der krachten, waarop de Gemeente steunde, kwam van de Internationale, vooral onder geldelijk betrek...”.

Andere correcties aan de overdreven rol die de pers de Internationale in de Commune doet spelen werden aangebracht door de “Journal de Bruxelles” op 13 maart 1872, die op grond van de publicatie van het eerste deel van de “Enquête parlementaire sur le 18 mars” in verband met de actie van de Internationale in Zwitserland meent :

“Mais il serait injuste de lui faire supporter tout le poids des mouvements révolutionnaires. L'enquête sur le 18 mars, instructive à bien des égards, n'a rien appris de nouveau, quand elle nous fait savoir que sur les 60 membres de la Commune, quatorze seulement appartenaient à l'Internationale”.

terwijl “L'Indépendance” op 28 juli 1872 naar aanleiding van de publicatie van het derde deel van die “Enquête” betoogt dat de Internationale slechts “après coup” deel nam aan de opstand en zich tijdens het beleg vooral bezig hield met werkliedenproblemen. Op grond van de gegevens die enkele zittingen van de Commune verstrekken, trekt het blad het volgende besluit :

“L'Internationale n'est pas riche : l'Internationale n'a pas préparé la Commune : elle a seulement pris sa part des événements quand ils ont été accomplis ou à peu près. Mais, d'autre part, elle a apporté à l'insurrection des forces considérables par le seul fait de son adhésion, attendu qu'elle dispose moralement des forces ouvrières...”.

Deze enkele, weinig talrijke artikels hebben ook weinig invloed uitgeoefend op de opvattingen van de pers, die de Internationale een ruim aandeel in de Commune toeschrijft. Tot het feit dat de burgerlijke pers dit inderdaad doet heeft in niet geringe mate de Internationale zelf bijgedragen die herhaaldelijk haar bewondering en sympathie voor de Commune uitspreekt en hulde brengt aan de Communards. Dit wordt de Internationale zwaar aangerekend; telkenmale is het voor de pers een gelegenheid haar lezers te doen terugdenken aan de gruweldaden die te Parijs tijdens de opstand gepleegd werden en aan de rol die daarbij door de Internationale gespeeld werd. De burgerlijke pers laat dan ook niet na herhaaldelijk

te wijzen op het feit dat zowel in België (121) als in het buitenland (122) op meetings, tijdens betogingen of in manifesten door sectiën of leiders hulde wordt gebracht aan de Commune, dat de Internationale fier is op wat zij tijdens de Commune deed (123), dat tijdens de verkiezingscampagne in Frankrijk de Internationale de aanhangers der Commune steunt (124), dat tijdens de internationalistische congressen die na de Commune gehouden werden, te beginnen met dat van Den Haag (125) de Commune geprezen werd en dat de verjaardagen der Commune door de Internationale herdacht worden (126).

*
*   *

In de artikels die aan de Internationale gewijd zijn en vooral in die welke over haar activiteiten handelen, worden ook terloops de beginselen, de leerstelsels, de doeleinden en de actiemiddelen der Internationale gekarakteriseerd en waagt de pers zich een aantal malen aan de voorspelling van de resultaten die een eventuele toepassing van de internationalistische doctrine zou hebben indien de Internationale er zou in slagen haar systeem te vestigen. Ook over de leiders der Internationale, dit zijn de afgevaardigden op de congressen en de sprekers op de meetings, in één woord de militanten, worden een aantal waardeoordelen geveld. Het geheel van de constanten en thema's die ook in deze uitspraken voorkomen, vormen, samen met die welke waar te nemen zijn in de beoordelingen van de handelingen en de bedrijvigheid der Internationale, het algemeen beeld van de Internationale in de burgerlijke pers. Het moet benadrukt worden dat

(121) EP, 4.4.1871, 12.4.1871, 17.5.1871, 5.6.1871; HB, 12.4.1871, 6.10.1871; BP, 19.4.1871; GM, 20.4.1871; VL, 28.4.1871; SG, 28.4.1871; EBr, 17.5.1871, 21.6.1871; J, 8.6.1871; JA, 9.6.1871; Pat, 9.6.1871, 22.6.1871; R, 10.6.1871; VLe, 11.6.1871; Em, 25.6.1871; IB, 2.8.1871; HV, 16.9.1871; FB, 6.10.1871, 9.10.1877, JG, 10.10.1871.

(122) VL, 11.6.1871, 23.7.1871; Et, 15.6.1871; BP, 16.6.1871, 27.10.1871; EBr, 21.6.1871, 5.7.1871, 1.2.1872; SG, 22.6.1871; JG, 24.6.1871; EP, 2.7.1871, 14.7.1871; IB, 2.8.1871; Pat, 13.9.1871; HB, 5.10.1871; JA, 23.10.1871; Ind, 1.1.1872; HV, 6.1.1872.

(123) IB, 22.6.1871; MD, 23.6.1871; HB, 11.1.1872.

(124) KZ, 1.7.1871; EP, 2.7.1871; VLe, 2.7.1871.

(125) Zie het rapport van de Algemene Raad HB, 6.9.1872; EP, 6.9.1872.

(126) EP, 20.3.1872, 31.3.1873; KH, 25.3.1872; SG, 31/3-1/4.1873; HB, 1.4.1873; NG, 19.3.1877; BP, 25.3.1877.

de leer- en doelstellingen der Internationale, buiten de congressen, door de pers nooit objectief voorgesteld of besproken worden, nooit aan een degelijk onderzoek onderworpen worden en ook nooit met geldige tegenargumenten bestreden worden. Ook hier wordt dus geen bewijsmateriaal gegeven. Ook in haar aanvallen, want zo moeten de uitspraken van de bladen genoemd worden, geeft de pers geen verantwoording van haar opinie, zij doet dit evenmin in grotere, vrij uitgebreide artikels waarvan de titel laat vermoeden dat de Internationale en haar doctrine er ernstig zullen onderzocht worden. Enkele voorbeelden kunnen dit illustreren. In het artikel "Het Socialismus" dat op 19 april 1869 door "De Koophandel" gepubliceerd wordt en waarin men denkt een uiteenzetting te vinden van de theorieën van het socialisme, en dus ook van de Internationale, die er een georganiseerde uiting van is, worden alleen een reeks beschuldigingen aan het adres van de Internationale aangetroffen. In het vrij uitgebreid artikel dat Ch. Le Hardy de Beaulieu in de "Précurseur" van 3 mei 1869 publiceert onder de titel "L'Association Internationale des Travailleurs et ses oeuvres" wordt gezegd dat volgens de Internationale de collectieve eigendom en de afschaffing van de interest de grondslagen van de nieuwe maatschappij moeten zijn en dat georganiseerde stakingen het middel zijn om de industrie te ruïneren. Op wat Le Hardy zich baseert om in dit geval spottend over de "admirables principes" van de Internationale te spreken is in het artikel, waarin niets weerlegd wordt, niets te vinden. Wel wordt er gewezen op het gevaar van die principes. In het door "Het Handelsblad" op 30-31 juli 1871 en door andere bladen (127) gepubliceerd artikel "De Internationale vermoordt de Nijverheid en de Welvaart" wordt verhaald hoe door de talrijke stakingen de zijdenijverheid te Lyon met failliet bedreigd wordt. Men zou verwachten dat een bewijs zou gegeven worden van het feit dat de toepassing van de internationalistische theorieën zou leiden tot de vernietiging van de industrie. Dit is echter niet het geval.

Ook in het op 1 november 1870 in de "Journal de Bruxelles" verschenen artikel "Histoire et principes de l'Internationale", dat een presentatie is van Nolet de Brauwere van Steeland's brochure "Het Communismus in zijne vroegere en latere vormen" worden geenszins die principes onderzocht, zij worden er zelfs niet in vermeld.

Erger nog, in het op 29 april 1870 door "De Koophandel" onder de titel "De Internationale beoordeeld door een werkman" uit het advertentieblad van Amsterdam overgenomen artikel wordt met

(127) HB, 30/31.7.1871; IB, 1.8.1871; SG, 2.8.1871; FB, 2.8.1871; VL, 3.8.1871; OPL, 15.8.1871.

geen woord over de Internationale gerept. Er worden alleen enkele argumenten naar voren gebracht die moeten aantonen dat de stakingen niet nuttig zijn om de sociale toestand der arbeiders te verbeteren.

De pers schijnt geen behoefte te hebben om inlichtingen in te winnen omtrent de echte leer- en doelstellingen der Internationale en dus ook niet om ze bekend te maken. Waarom zou ze dit trouwens doen? "L'Opinion" schrijft op 13 april 1869: "En fait l'Internationale n'a ni principes politiques, ni principes économiques" en de "Journal de Gand" neemt op 4 mei 1871 uit de "Moniteur de l'Industrie belge" onder de titel "Guerre à l'Internationale" een artikel over waarin de auteur zonder zich te bekommeren om het werkelijk doel der Internationale schrijft: "Le but de cette Société, quel qu'il en soit, est certainement destructif de la propriété...".

Met de werkelijke doelstellingen der Internationale, zoals ze op de congressen tot uiting kwamen, t.w. de ontvoogding van het proletariaat door het proletariaat en de reorganisatie van de maatschappij op socialistische basis, kan de burgerlijke pers zich geenszins akkoord verklaren. Wanneer de gelegenheid zich dan ook voordoet karakteriseert zij die oogmerken op een dergelijke wijze dat zij op zijn minst gezegd indruk moeten maken op de burgerij en haar zelfs moeten verschrikken. Vooral de formulering, de bewoordingen, de terminologie die de pers daarbij gebruikt werken zeker het ontstaan van een vijandige houding tegenover de Internationale in de hand.

Essentieel beeldt de pers de Internationale uit als een vereniging die de volgende doeleinden nastreeft: het veroorzaken van een revolutie (128), de omverwerping van de bestaande maatschappelijke orde (129), de afschaffing van het kapitaal en de eigendom (130), het organiseren van stakingen (131) en lam leggen van de industrie (132),

(128) JA, 10.9.1868; GWV, 18.9.1868, 13.5.1870, 27.1.1871; Mon, 29/30.3.1869; VL, 13.8.1871; HB, 19.8.1871; OPL, 20.8.1871; J70, 9.9.1871; RZ, 21.1.1872; GM, 16.3.1872; Ind, 7.5.1872; HV, 18.5.1872; W, 13.9.1872; CLB, 1.5.1874.

(129) JO, 27.9.1868; JB, 15.4.1869; IB, 30.4.1869; JA, 17.9.1869; FI, 27.1.1871; GM, 21.6.1871, 27.10.1871; VL, 13.8.1871; Lb, 28.10.1871; GB, 30.4.1877.

(130) BC, 23.9.1868; JB, 15.4.1869; KH, 30.4.1869; JG, 18.1.1870, 4.5.1871; GWV, 19.5.1871; GM, 27.10.1871, 16.3.1872; Lb, 28.10.1871; Ind, 7.5.1872; FB, 12.9.1872; W, 13.9.1872.

(131) Préc, 6.1.1869.

(132) W, 13.9.1872.

de verovering van de politieke macht (133), de strijd tegen de godsdienst (134) en de opstand van werklieden tegen hun meesters (135), het uitbuiten en misleiden van de arbeiders (136) en het plegen van misdaden (137).

Enkele voorbeelden van de wijze waarop de pers de doelstellingen van de Internationale voorstelt zijn: "créer pour l'ouvrier une tyrannie mille fois pire que celle de l'esclavage" (138), "bouleverser l'ordre social jusque dans ses bases et proclamer la négation de la propriété" (139), "démolir notre ordre social de fond en comble" (140), "de werklieden tegen de meesters op-hitsen" (141), "l'organisation des grèves" (142), "ériger en doctrine politique et sociale l'assassinat, le pillage, les massacres et l'incendie" (143), "in plaets van het gekend maatschappelijk orde eenen staet van zaken stellen zonder God, zonder wet, zonder eigendom en zonder eenige kennis van de plicht en van het vaderland" (144), "zij willen de maatschappij doen instorten om op hare puinen het rijk van het schuim te stichten" (145).

Artikels waarin dergelijke uitspraken over het doel van de Internationale gedaan worden verschijnen veel frekwenter in de katholieke bladen. Op enkele uitzonderingen na slaan de liberale bladen in dit verband ook een gematigder toon aan. Deze opmerking geldt ook voor de artikels waarin de werkwijze van de Internationale wordt bekend gemaakt om die doelstellingen te verwezenlijken, en waarin haar tactiek wordt aangegeven.

De actiemiddelen van de Internationale zijn volgens de pers: het gebruik van geweld (146), schrik aanjagen (147), intimidati-

(133) VLe, 17.9.1871; FB, 6.10.1871; HB, 6.10.1871 Ind, 7.5.1872.

(134) GWV, 27.5.1870, 6.9.1871, 5.1.1877; GM, 21.6.1871; FB, 12.9.1872; W, 13.9.1872; NG, 28.9.1872; OPL, 25.6.1873.

(135) KH, 19.4.1869; GWV, 13.5.1870; AO, 13.2.1876.

(136) JO, 31.10.1868; OPL, 3.5.1871, 24.9.1871; J, 8.6.1871; HB, 6.10.1871; HV, 18.5.1872; Ind, 4.9.1872.

(137) JBr, 26.6.1871; SV, 26.6.1871; VLe, 23.7.1871; FB, 6.10.1871; HB, 6.10.1871, 11.10.1871.

(138) JO, 31.10.1868.

(139) IB, 30.4.1869.

(140) JB, 15.4.1869.

(141) KH, 19.4.1869.

(142) Préc, 6.1.1869.

(143) JBr, 26.6.1871; SV, 27.6.1871.

(144) VL, 13.8.1871.

(145) RZ, 21.1.1872.

(146) SG, 13.9.1869; FP, 24.1.1870; JG, 4.5.1871; FB, 12.9.1872.

(147) Cath, 17.4.1869.

tie (148), infiltreren in arbeiderskringen (149), woelingen en onlusten (150), werkstakingen en samenzweringen (151), "bedrieglijke beloften" (152), "aigrir et agiter les ouvriers par des meetings continuels" en het organiseren van "processions pour embrigader les travailleurs" (153).

Na de Commune wordt de klemtoon gelegd op het feit dat de Internationale haar plannen wil realiseren door het plegen van misdaden m.n. door "pillage" (154), "destruction" (155), "la guerre civile" (156), "dévastation" (157), "le vol" (158), "les fusillades" (159), "carnage" (160) en brandstichtingen en moorden (161).

De beginselen waarop de Internationale zich steunt en die aan de grondslag van haar actie liggen worden door de pers niet alleen als "ongodsdienstig" (162), "verachtelijk" (163), "slecht" (164), "barbaersch" (165), "walgelijk" (166) en "beestachtig" (167) bestempeld maar ook "manifestement contraires aux plus chers intérêts des ouvriers, subversifs de l'ordre social" (168) genoemd en in strijd met de vooruitgang "parce qu'ils ne sont pas l'expression d'un besoin réel des populations" (169).

De leerstellingen op hun beurt worden gebrandmerkt als "sauvages déclamations" (170), "paradoxes anti-sociaux" (171),

(148) Préc, 15.4.1868; EP, 24.1.1870.

(149) KZ, 22.7.1871; HB, 30/31.7.1871.

(150) WV, 23.6.1870; SG, 23.6.1870.

(151) GWV, 13.5.1870.

(152) VLe, 17.9.1871.

(153) EP, 11.1.1870; EBr, 11.1.1870.

(154) JG, 4.5.1871; IB, 22.6.1871; GM, 27.10.1871; Lb, 28.10.1871; HB, 11.1.1872.

(155) JG, 4.5.1871.

(156) IB, 22.6.1871.

(157) IB, 22.6.1871; GM, 27.10.1871; Lb, 28.10.1871.

(158) IB, 22.6.1871.

(159) IB, 22.6.1871.

(160) IB, 10.11.1871.

(161) IB, 22.6.1871, 10.11.1871; GM, 27.10.1871; Lb, 28.10.1871; HB, 11.1.1872; FB, 12.9.1872.

(162) KZ, 10.10.1868.

(163) VLe, 18.4.1869.

(164) HB, 17.4.1869; FB, 25/26.9.1871.

(165) KZ, 24.6.1871.

(166) KZ, 22.7.1871.

(167) FB, 12.9.1872.

(168) JO, 31.10.1868.

(169) Disc, 15.9.1872.

(170) JO, 16.9.1866.

(171) BP, 14.9.1868.

“rebondantes banalités” (172), “goddelooze zwetserijen en hemeltergende lasteringen” (173), “monstruosités doctrinales” (174), “phrases vides et sonores” (175) en “utopies” (176).

De adjectieven die de woorden “doctrines”, “théories”, “leerstelsels” en “stellingen” nader bepalen en karakteriseren zijn weliswaar zeer verscheiden maar drukken toch altijd hetzelfde algemeen waardeoordeel uit dat negatief is en een gevoel van grondige en overtuigende afkeer weergeeft. Van de Internationalistische leerstelsels wordt door de burgerlijke pers gezegd dat zij zijn “creuses” (177), “onredelijke” (178), “valsche” (179), “doorslecht” (180), “déplorables” (181), “insensées” (182), “slecht” (183), “verkeerd” (184), “dwaze” (185), “uitzinnig” (186), “ongerijmd” (187), “perfides” (188), “subversives” (189), “verachtelijkste” (190), “noodlottigste” (191), “malsaines” (192), “démagogiques” (193), “abominables” (194), “pompeusement négatives” (195), “les plus sauvages” (196), “les plus perverses” (197),

(172) BP, 14.9.1868.

(173) KZ, 10.10.1868.

(174) BP, 14.9.1869.

(175) JB, 9.2.1870.

(176) Préc, 4.9.1870.

(177) JO, 16.9.1866.

(178) GWV, 18.9.1868.

(179) GWV, 18.9.1868, 28.4.1871, 13.10.1871; AF, 9.3.70; JA, 16.12.1872.

(180) GWV, 18.9.1868.

(181) JO, 13.9.1868, 27.9.1868; JBr, 7.8.1871.

(182) JA, 14.1.1868.

(183) GWV, 18.9.1868.

(184) GWV, 18.9.1868.

(185) BC, 23.9.1868; OPL, 24.9.1871.

(186) BC, 23.9.1868.

(187) BC, 23.9.1868.

(188) JC, 27.9.1868.

(189) JA, 16.9.1868; EB, 3.10.1868; JG, 17.4.1869; IB, 28.4.1869, 22.6.1871; BP, 13.9.1869; EBr, 27.1.1870; JB, 9.2.1870, 6.9.1871, 27.9.1872; Op, 17.2.1870; J, 19.10.1871; Paix, 6.1.1872; Ind, 7.2.1872.

(190) VLe, 15.11.1868.

(191) KH, 19.4.1869.

(192) JB, 21.4.1869; EP, 11.10.1871.

(193) JA, 16.9.1868; IB, 28.4.1869.

(194) Pat, 19.9.1867.

(195) JA, 17.9.1869.

(196) OP, 19.9.1869.

(197) OP, 19.9.1869.

“verderfelijk” (198), “étranges” (199), “funestes” (200), “fâcheuses” (201), “dangereuses” (202), “schrikwekkend” (203), “verwoestend” (204), “omstootende” (205), “afschuwelijke” (206), “hatelijke” (207), “rampzalig” (208), “folles” (209), “verfoeilijk” (210), “anti-économiques” (211), “anti-sociales” (212), “verdervend” (213), “losbandig” (214), “anarchiques” (215), “furi-euses” (216), “alvernielend” (217), “immorales” (218), “monstru-euses” (219), “bespottelijk” (220), “décevantes” (221), “absur-des” (222), “répulsives” (223), “sauvages” (224), “déteres-tables” (225) en “tergend” (226).

De burgerlijke pers waagt zich ook een aantal keren aan de voorspelling van de resultaten die een eventuele toepassing van de leerstelsels der Internationale zou hebben en van de gevolgen die de maatschappij zou moeten dragen indien de actie van de Internationale zou slagen. Het beeld dat de samenleving zou vertonen

(198) HB, 6.1.1870, 7.9.1872; GM, 27.10.1871.

(199) Préc, 14.2.1870.

(200) JA, 16.2.1870; Pat, 16.2.1870; EP, 21.7.1870, 10.11.1871, 23.9.1872; G, 17.7.1875.

(201) Op, 22.4.1870.

(202) Préc, 4.9.1870; VL, 30.4.1871; GM, 27.9.1871.

(203) GWV, 27.1.1871.

(204) GWV, 27.1.1871.

(205) VL, 30.4.1871.

(206) FB, 30.4.1871.

(207) FB, 27.5.1871.

(208) SG, 10.6.1871; OPL, 2.8.1871.

(209) Pat, 10.6.1871; Ind, 4.9.1872.

(210) GWV, 11.8.1871, 6.10.1871.

(211) EP, 28.8.1871.

(212) EP, 28.8.1871, 4.10.1871.

(213) OPL, 24.9.1871.

(214) GM, 4.10.1871.

(215) EP, 4.10.1871.

(216) EP, 11.10.1871.

(217) SV, 14.10.1871.

(218) JBr, 25.10.1871.

(219) JBr, 25.10.1871.

(220) GM, 9.11.1871.

(221) JBr, 19.9.1872.

(222) JO, 29.9.1867; JG, 26.9.1872.

(223) JG, 26.9.1872.

(224) EP, 9.12.1872.

(225) Ind, 1.12.1873.

(226) GWV, 24.3.1876.

wanneer de Internationale aan de macht zou gekomen zijn wordt in helle kleuren geschilderd en bepaalde uitspraken hebben zeker een onrustwekkende invloed uitgeoefend.

Volgens de pers zou de suprematie van de Internationale leiden tot het volgende: "détruire la liberté et la dignité individuelles" (227), "de ontevredenen zullen nog ontevredener zijn" (228), "het ware eene maatschappij van woeste, elkaar verslindende dieren, welke die van begaafde, redelijke wezens zou vervangen" (229), "de meesters zouden geruineerd, het kapitaal verdwenen, de fabrieken gesloten en de handelsbetrekkingen afgesloten zijn" (230), "alle maatschappelijke bedrijvigheid, alle nijverheid, werk en broodwinst den doodslag zou toebrengen" (221), "de werklieden zouden de eerste slachtoffers zijn, kwam de Internationale boven, zij zouden niets dan armoede en ellende vinden" (232), "de productie zou gestuit zijn" (233), en ten slotte, "puinhopen en bergen van lijken, petrool en bloed - ziedaer de uitkomst der Internationale" (234).

De leerstellingen "renverseraient de fond en comble tout notre état social" (235) of zouden "aan geheel de samenleving niets dan het verlagen van hart en geest, de schande en ellende brengen" (236), "désordre moral" (237) veroorzaken, en leiden tot de "omverwerping der maatschappelijke orde, van de wet, het gezag, de vrijheid" (238) of tot "la révolution la plus radicale" (239).

Ten slotte moet de vraag beantwoord worden: wat zegt de pers over de leiders, dit zijn de militanten, der Internationale en hoe stelt zij die voor? Een eerste dikwijls terugkerend thema is dat de internationalisten die zich voordoen als de vertegenwoordigers en de woordvoerders der arbeiders zelf in het geheel geen werklieden

(227) EB, 3.10.1868.

(228) OPL, 7.10.1868.

(229) FB, 30.4.1871.

(230) HB, 9.5.1871.

(231) GM, 3.8.1871; BW, 5.8.1871.

(232) GWV, 11.8.1871, 6.10.1871; GB, 14.10.1871.

(233) CP, 20.4.1875.

(234) FB, 6.10.1871; HB, 6.10.1871.

(235) EP, 19.9.1869.

(236) BC, 23.9.1868.

(237) BP, 11.1.1870.

(238) FB, 17.5.1871.

(239) Pat, 19.9.1872.

zijn (240).

De "Journal de l'Ouvrier" schrijft op 29 september 1867 over de afgevaardigden op het congres van Lausanne :

"Parmi les ouvriers, et sans parler des avocats qui se fourrent un peu partout, on comptait un publiciste, un rentier, un professeur, un médecin et un banquier. Le nom de travailleur est bien porté aujourd'hui, comme on le voit".

De "Journal de Bruges" van zijn kant spreekt op 21 april 1870 van :

"...des avocats et des beaux parleurs en blouse - n'ayant jamais manié, ni la scie, ni la pioche...".

Daarnaast wordt van de leiders ook dikwijls gezegd dat hun doel niet is het lot van de arbeiders te verbeteren of hen te ontvoogden en dat zij ook niet met die nobele bedoelingen bezielde zijn die zij beweren te hebben. Waar deze bewering, of beter verdachtmaking, enkele malen vaag en algemeen gehouden wordt, gebeurt het niet zelden dat de burgerlijke pers expliciet van de leiders beweert dat zij door eigenbelang en persoonlijke eerzucht gedreven worden (241) en dat zij aangeeft welke doeleinden zij in werkelijkheid hebben. Volgens de pers ligt het in de bedoeling van de hoofden der Internationale de arbeiders uit te buiten (242), zoveel mogelijk leden te werven (243), in troebel water te vissen (244), "faire la loi aux gouvernements et aux peuples" (245), "provoquer l'agitation" (246), "lancer les ouvriers dans la rue" (247), het kapitaal af te schaffen (248), "de werkmans neergedrukt en in hem de haat tegen de meesters en de hogere klassen levendig te houden" (249) en "in België ook het schavot planten om er niet alleen priesters en rijken maar alle brave, neerstige en eerlijke werkliefhebbers en burgers te vermoorden" (250).

(240) EB, 21.9.1867; JO, 29.9.1867; VL, 19.9.1868; HV, 19.9.1869; Cath, 26.9.1868; BC, 14.10.1868; Préc, 3.5.1869; OB, 19.9.1869; JG, 18.1.1870; JB, 21.4.1870; EP, 13.9.1872; SG, 21.9.1872; AO, 13.2.1876.

(241) GM, 2.4.1871; GWV, 19.5.1871; JG, 20.9.1871; SG, 21.9.1871; HB, 6.10.1871; GB, 9.10.1871; OPL, 5.11.1871, 21.1.1874.

(242) JB, 12.9.1867; EP, 8.1.1869, 13.9.1872; JG, 20.9.1871, 8.11.1871; SG, 21.9.1871.

(243) BC, 14.10.1868.

(244) NG, 22.4.1869.

(245) EP, 4.10.1871.

(246) EP, 4.10.1871.

(247) EP, 4.10.1871.

(248) J30, 21.5.1870.

(249) HB, 11.1.1870.

(250) J70, 25.3.1876.

Ten slotte worden zij, naar aanleiding van de stakingen in de Borinage in april 1869 nu eens voorgesteld als provocateurs in dienst van Engeland (251), dan weer als agenten door Frankrijk betaald om de onafhankelijkheid van België in het gedrang te brengen en de Franse annexatiepogingen te steunen (252).

De Internationale als organisatie wordt meermaals gepersonifieerd in haar leiders en militanten. Het oordeel dat over hen wordt uitgesproken bepaalt in niet geringe mate mede het beeld dat van de Internationale gegeven wordt. Dit is te meer waar daar de burgerlijke pers de werklieden die zich bij de Internationale aansluiten eerder als misleide en verdwaalde werktuigen in handen van de leiders ziet. Wanneer de pers een oordeel over de Internationale uitspreekt slaat dit dus in feite ook op de leiders.

In de pers worden zij voorgesteld als "nullités ambitieux" (253), "énergumènes passionés" (254), "esprits aventureux et déclassés" (255), "woelzieke oproermakers uit den vreemde" (256), "verachtelijk schuim van andere landen" (157), "bloedgierige schreeuwers" (258), "malins" (159), "beaux parleurs de liberté et d'égalité" (260), "têtes exaltés" (261), "messagers de la guerre civile" (262), "frénétiques" (263), "rhéteurs énergumènes" (264), "apôtres du désordre et de l'anarchie" (265), "fiseurs de phrases sonores et creuses" (266), "chevaliers errants de la démocratie cosmopolite" (267), "apôtres échevelés" (268), "énergumènes" (269), "dangereux meneurs" (270), "esprits chagrins ou

- (251) Op, 16.4.1869.
- (252) JBr, 18.4.1869; IB, 30.4.1869.
- (253) JBr, 12.9.1867.
- (254) JBr, 12.9.1868; JA, 12.9.1868.
- (255) JO, 13.9.1868.
- (256) KZ, 10.10.1868.
- (257) KZ, 10.10.1868.
- (258) KZ, 10.10.1868.
- (259) EP, 8.11.1869.
- (260) JG, 10.1.1869.
- (261) Préc, 13.1.1869.
- (262) JB, 15.4.1869.
- (263) JB, 18.4.1869.
- (264) IB, 28.4.1869.
- (265) Em, 16.9.1869.
- (266) OP, 19.9.1869.
- (267) OP, 19.9.1869.
- (268) OP, 19.9.1869.
- (269) OP, 19.9.1869; EP, 5.6.1871.
- (270) Et, 3.12.1869.

pervers" (271), "farceurs qui désirent parvenir" (272), "commis-voyageurs en nouveautés sociales" (273), "drogredenaers" (274), "révolutionnaires ambulants" (275), "woelgeesten" (276), "uitzendingen des kwaads" (277), "broeders der plundersaers en moordenaers van Parijs" (278), "woordenkramers" (279), "schreeuwers" (280), "roode bloedhonden" (281), "booswichten" (282), "arglistige bedriegers" (283), "gemeene opstokers" (284), "nietsdoeners" (285), "vreemde plantrekkers" (286), "baatzuchtige verleiders" (287), "nieuwe Europeesche barbaren" (288), "avonturiers" (289), "ennemis avoués et irréconciliables de l'ordre et de la liberté" (290), "apôtres de la secte infernale" (291), "commis-voyageurs en désordre" (292), "beaux parleurs" (293), "apôtres de la grève" (294), "oiseaux de mauvais augure" (295).

De laatste vraag die tot slot moet gesteld worden is: hoe karakteriseert de burgerlijke pers in één woord de Internationale, die wars van elk paternalisme en van elke voogdij der bezittende klasse het proletariaat klassebewust wilde maken en een eigen gestalte wilde geven?

De negatieve houding die de pers tegenover de Internationale aanneemt en het vertekende beeld dat zij haar lezerspubliek heeft

- (271) JB, 9.2.1870.
- (272) Op, 17.1.1870.
- (273) G, 20.2.1870.
- (274) J30, 21.5.1870.
- (275) Préc, 4.9.1870.
- (276) GWV, 28.4.1871.
- (277) GWV, 28.4.1871.
- (278) GWV, 28.4.1871.
- (279) HB, 9.5.1871.
- (280) HB, 9.5.1871.
- (281) HB, 9.5.1871.
- (282) OPL, 7.5.1871.
- (283) GG, 26.10.1871.
- (284) FB, 11.10.1871.
- (285) RZ, 21.1.1872.
- (286) SG, 25.1.1872.
- (287) SG, 25.1.1872.
- (288) FB, 7.9.1872.
- (289) EP, 13.9.1872.
- (290) Paix, 14.9.1872.
- (291) AO, 12.12.1875.
- (292) BP, 13.12.1875.
- (293) AO, 13.2.1876.
- (294) AO, 13.2.1876.
- (295) AO, 13.2.1876.

opgedrongen wordt op de bondigste wijze uitgedrukt in het hele gamma van adjectieven die de woorden "vereniging", "genootschap", "société", "association" vergezellen, een waarde toekennen en een beoordeling geven. De katholieke pers bevat meer algemene waardeoordelen en formuleert deze ook wel scherper maar het globaal beeld dat de liberale pers van de Internationale vertoont is daarom fundamenteel niet minder antipathiek.

De Internationale is voor de burgerlijke pers "une oeuvre commune de négation et de bouleversement" (296), "une association révolutionnaire" (297), "la Révolution sociale" (298), "une association d'hommes pervers" (299), "une sinistre association" (300), "une société maudite" (301), "une triste association" (302), "une espèce de cancer social" (303), "eene goddelooze secte" (304), "la coalition de toutes les forces du mal" (305), "eene helsche societeit" (306), "vereeniging van vissers in troebel water, van mannen der wanorde en der regeeringsloosheid" (307), "une funeste association" (308), "afschuwelijke secte" (309), "banditisme cosmopolite" (310), "leger van booswichten" (311), "vreeselijke maatschappij" (312), "boosaerdige societeit" (313), "exécrable association" (314), "association épouvantable" (315), "scandaleuse

(296) Cath, 26.9.1868.

(297) JG, 17.4.1869; Mon, 17.4.1869; GWV, 13.5.1870; Em, 8.7.1870; HB, 25.3.1871.

(298) CD, 13.2.1870.

(299) AF, 9.3.1870.

(300) JA, 13.4.1869; JBr, 19.10.1871, 26.10.1871, 8.11.1871.

(301) ROUSSEL-BARTHELIS, *op.cit.*, p. 21.

(302) JA, 24.3.1871.

(303) Et, 22.6.1873.

(304) Lb, 25.3.1871; OPL, 3.5.1871; KZ, 1.7.1871; GWV, 25.6.1873.

(305) BP, 26.7.1873.

(306) Lb, 25.3.1871; KZ, 17.6.1871; J, 17.8.1871; OPL, 6.9.1871, 24.1.1873, 21.1.1874; J70, 9.9.1871; FB, 6.10.1871; HB, 6.10.1871; GWV, 20.10.1871, 17.11.1876; JA, 25.10.1871.

(307) FB, 27.5.1871.

(308) EBr, 3.6.1871; Em, 11.8.1871.

(309) FB, 21.6.1871; VL, 22.6.1871, 13.8.1871, 11.11.1871; HB, 11.10.1871; GB, 14.2.1872.

(310) JB, 22.6.1871.

(311) KZ, 22.2.1871.

(312) OPL, 2.8.1871.

(313) VL, 10.8.1871.

(314) Chron, 17/18.7.1871.

(315) Chron, 17/18.7.1871.

société" (316), "association malfaisante" (317), "revolutionnaire gebroedersel" (318), "secte odieuse" (319), "rampzalige maatschappij" (320), "duivelsch genootschap" (321), "booze secte" (322), "gevloekte societeit" (323), "afgrijselijke samenzwering" (324), "alvernielende samenzwering" (325), "deugnietbende" (326), "association d'anarchistes" (327), "schurkensocieteit" (330), "terrible association" (331), "le monstre" (332), "association détestable" (333), "grande ligue du bouleversement" (334), "dochter der helle" (335), "association subversive" (336), en "samenzwering tegen godsdienst, vorst en vaderland" (337).

*
*   *
*

Tot zover deze weergave van het algemeen beeld dat de Belgische burgerlijke pers van de Eerste Internationale vertoont. Andere aspecten die door die pers betreffende de Internationale worden belicht, zoals haar macht en invloed, de beoordeling van maatregelen die ertegen genomen of overwogen worden en ook het gebruik van de Internationale als argument in de Belgische partijpolitieke polemieken, zullen het voorwerp uitmaken van andere bijdragen.

- (316) Chron, 17/18.7.1871.
- (317) Paix, 9.8.1871.
- (318) KZ, 30.9.1871.
- (319) JA, 16.9.1871.
- (320) OPL, 4.10.1871.
- (321) GWV, 11.8.1871, 6.10.1871.
- (322) GWV, 11.8.1871, 6.10.1871.
- (323) HB, 11.10.1871.
- (324) SV, 14.10.1871.
- (325) SV, 14.10.1871; VL, 19.10.1871; OPL, 8.11.1871.
- (326) VL, 22.10.1871.
- (327) EP, 8.11.1871.
- (328) EP, 27.11.1871.
- (329) FB, 31.12.1871; GWV, 5.1.1872, 26.1.1872, 12.4.1872.
- (330) VL, 11.11.1871.
- (331) JBr, 20.1.1872.
- (332) OP, 21.1.1872.
- (333) JBr, 19.7.1872.
- (334) CLB, 21.7.1871.
- (335) W, 8.11.1872.
- (336) EP, 20.9.1872.
- (337) GWV, 5.1.1877.